

Natura 2000

Izzivi za kmetijstvo, gozdarstvo, razvoj podeželja
in ohranjanje biotske pestrosti v Sloveniji

Zbornik referatov

Ljubljana, Grand hotel Union
27. september 2005

Zbornik referatov

NATURA 2000

**»Izzivi za kmetijstvo, gozdarstvo, razvoj podeželja in
ohranjanje biotske pestrosti v Sloveniji«**

NATURA 2000

**»Outlook for Agriculture, Forestry and Biodiversity
in Slovenia«**

Janez Podobnik, dr. med.

Krzysztof Sulima

Marco Cipriani

Ariel Brunner

Marcus Gilleard

Marta Hrustel Majcen

Andrej Bibič

Dr. Fedor Černe

Mag. Miran Naglič

Mag. Vesna Kolar Planinšič

Mag. Andreja Škvarč

Mag. Katarina Groznik Zeiler

Špela Habič

Andrej Medved

Luka Božič

Izdalo:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

DOPPS – BirdLife Slovenia

Čeprav sodi med splošno znane vrste, **čuk** (*Athene noctua*) zadnja leta še zdaleč ni več pogosta in razširjena vrsta.

Avtor Tomaž Mihelič

Vsebina

- 7 Spremnna beseda – Govor ministra za okolje in prostor o prihodnosti NATURE 2000 v Sloveniji
Janez Podobnik, minister, Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor
- 11 Environmental opportunities in Rural Development Policy 2007 – 2013
Krzysztof Sulima, European Commission, DG Environment
- 13 EU Rural Development policy and Natura 2000
Marco Cipriani, European Commission, DG Agriculture
- 17 Vision for rural Europe
Ariel Brunner, BirdLife International
- 21 Safeguarding Europe's biodiversity: Natura 2000 and the new member states
Marcus Gilleard, Royal Society for the Protection of Birds – BirdLife UK
- 25 Program razvoja podeželja in ohranjanje biotske raznovrstnosti v Sloveniji
Marta Hrustel Majcen, Ministrstvo Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Sektor za sonaravno kmetovanje
- 31 Vzpostavitev območij NATURA 2000 v Sloveniji: management in monitoring
Andrej Bibič, Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor, Sektor za naravo
- 37 NATURA 2000: Slovenija na razvojnem razpotju?
Fedor Černe, Svet Republike Slovenije za trajnostni razvoj
- 39 Zastopstvena vloga Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije in pomen strokovnih služb pri vzpostavljanju in ohranjanju območij NATURA 2000
Miran Naglič, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
- 43 Izvajanje celostne presoje vplivov na okolje v območjih NATURA 2000
Vesna Kolar Planinšič, Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor, Sektor za celovito presojo vplivov na okolje
- 47 Kako upravljati z območji NATURA 2000 v Sloveniji
Andreja Škvarč, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
- 51 Območja NATURA 2000 v Sloveniji in regionalna politika
Katarina Groznik Zeiler, Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko
- 55 Vloga gozdarstva pri upravljanju območij NATURA 2000 v Sloveniji
Špela Habič, Zavod za gozdove Slovenije
- 59 Smernice za ohranjanje ugodnega stanja ogroženih vrst ptic podeželja na območjih Natura 2000 v Sloveniji
Andrej Medved in Luka Božič, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, DOPPS - BirdLife Slovenia

Zbornik referatov Natura 2000, izzivi za kmetijstvo, gozdarstvo, razvoj podeželja in ohranjanje biotske pestrosti v Sloveniji je izšel v okviru projekta "Natura 2000 in EU - nova priložnost za vas", ki ga financira Evropska komisija, Direktorat za širitev.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS
DOPPS – BirdLife Slovenia

Tržaška cesta 2
p.p. 2990, 1001 Ljubljana
tel.: +386 (0)1 426 58 75
fax: + 386 (0)1 425 11 81
e-mail: dopps@dopps-drustvo.si
www.ptice.org

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo in sodelovanjem.

Konferenca o izzivih Nature 2000 v Sloveniji je potekala v Ljubljani, 27. septembra 2005 v prostorih Grand Hotela Union. Namen konference je bil v prvi vrsti soočiti predstavnike različnih državnih in drugih odgovornih ustanov, ter v visokem strokovnem krogu predstaviti različna sektorska izhodišča in razmišljanja glede celovitega razvoja posebnih varstvenih območij Natura 2000 v Sloveniji. Na konferenci so s svojimi strokovnimi referati sodelovali predstavniki Evropske komisije, Ministrstva RS za okolje in prostor, Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Sveta RS za trajnostni razvoj, Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, Zavoda RS za varstvo narave, Zavoda za gozdove Slovenije, mednarodne organizacije BirdLife International, Royal Society for Protection of Birds iz Velike Britanije in Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia).

Andrej Medved

Pozno košeni ekstenzivni vlažni in planinski traviki omogočajo uspešno gnezditev globalno pomembnih populacij **kosca** (*Crex crex*).

Avtor: Peter Buchner

Spremna beseda

Govor ministra za okolje in prostor o prihodnosti NATURE 2000 v Sloveniji

Janez Podobnik, Ministrstvo RS za okolje in prostor

Spoštovane dame in gospodje, cenjeni predstavniki Evropske komisije, razvoj podeželja in ohranjanje narave sta med seboj globoko prepletena in vesel sem, da to konferenco gostimo prav v Sloveniji, kjer imamo enega največjih deležev podeželskega prebivalstva v Evropi, prav tako pa smo v vrhu Evrope po ohranjeni visoki stopnji biotske raznovrstnosti.

Ohranjena biotska raznovrstnost je pomembna dediščina za bodoče rodove, naj spomnim, da družbi med drugim daje nova zdravila in je pomemben dejavnik v razvoju turizma, zlasti ekoturizma. Ministrstvo za okolje in prostor si je zadalo cilj, da še poveča skrb družbe za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Prizadevanja v smeri trajnostnega razvoja namreč ne morejo obiti te skrbi, če želimo zagotavljati zdravo življenjsko okolje za vse prebivalce Republike Slovenije in Evropske unije.

Prepletenost razvoja podeželja in ohranjanja narave. Kmetovanje obstaja v Evropi že nekaj tisočletij in je pomembno preoblikovalo prvotno naravo. V teh tisočletjih

so se številne živalske in rastlinske vrste prilagodile na novi "poljski" in "travniški" življenjski habitat, ali pa so se na te nove površine razširile iz naravnih step in drugih travnišč. Danes obdelovana kmetijska zemljišča zavzemajo skoraj polovico površine srednje Evrope in več kot tretjino Slovenije. Mnoge živali in rastline najdemo le še na teh površinah. Bela štorcklja, kosec, prepelica, poljski in hribski škrjanec ter številne druge živali in rastline si tako svoje domove delijo z nami. In ko ljudje opustimo obdelovanje zemlje in zapustimo podeželje, postopoma izginejo tudi one... V nekaterih delih Evrope je bilo v obdobju po drugi svetovni vojni opuščene veliko podeželja in prej našteje živalske vrste strokovnjaki zato uvrščajo med ogrožene. V nekaterih delih Evrope pa nastajajo zelo dobre razmere za pridelavo kmetijskih proizvodov, in potreba po večji pridelavi hrane takoj po drugi svetovni vojni ter kasneje vedno večje zahteve mednarodnega, odprtega trga so kmetijstvo gnale v vse višjo ekonomičnost in intenzivnost pridelave. Tudi zato je veliko živali in rastlin ogroženih.

Slovenija se po naravnih danostih za kmetijstvo nikoli ni mogla kosati z ogromnimi plodnimi ravninami severozahodne Evrope, Panonske in Padske nižine in nekaterih drugih predelov Evrope. Zato tudi ni spremenila svoje pokrajine na tako velikih površinah, da bi izgubila praktično vse svoje štoklje, simbol rojstva otrok, in kosce, simbol travnikov, kot se je zgodilo tem državam. S temi primerjavami sem želel pokazati, kako sta ohranjanje narave in razvoj kmetijstva ter podeželja neločljivo povezana in tudi v zelo občutljivem ravnotežju. Brez kmetijstva ni množice ogroženih vrst, ohranjanje narave pa lahko kmetijstvu daje pomoč pri razvoju.

Evropa priznava kmetijstvu že lep čas poleg osnovne funkcije - pridelave hrane - tudi socialno in ekonomsko funkcijo. Na odprtem in velikem trgu, ki se vedno bolj širi prek meja Evrope, mora tudi prihodnost slovenskega kmetijstva temeljiti na večnamenskosti, večfunkcionalnosti. Kajti zlasti v območjih, ki so za kmetijsko pridelavo manj ugodna, zagotavljanje drugih funkcij kmetijstva pomembno izboljšuje dohodkovni položaj podeželskega prebivalstva. Izpostavim naj turizem na podeželju in dejstvo, da vedno več Evropejcev za destinacijo svojih počitnic izbira območja z ohranjeno naravo – zavarovana območja in območja Natura 2000, ki so tako nekakšna »tržna blagovna znamka«. Obiskovalce, potrošnike namreč pripeljejo k proizvajalcem in na turistične kmetije. »Povpraševanje« po takšnem proizvodu je precejšnje – po statistikah približno tretjina tujih gostov obišče Slovenijo zaradi naravnih lepot. Organizatorji te konference, BirdLife International, pa imate, če se ne motim, v

Evropi okoli 2 milijona članov - ljubiteljev ptic, ki tudi iščejo doživetja v naravi. Visoka biotska raznovrstnost Slovenije in temu ustrezen delež Nature 2000 – dragulji na kroni. Z uvodom v Naturo 2000 sem začel na morda malce neobičajnem koncu - kot z blagovno znamko za doživljanje ohranjene narave. Večina ljudi se sreča z Naturo prav na tak način. Natura 2000 pa ima seveda še druge namene in je tudi dodelan dosežek strokovnega ohranjanja narave v Evropi. Kot sem že uvodoma omenil, smo v Uniji v zadnjih desetletjih priča upadanju populacij nekaterih rastlinskih in živalskih vrst, ki so zato postale ogrožene. Kot odgovor na preprečevanje tega upadanja so nastala zavarovana (protected) in varovana območja (designated areas), kjer se večja pozornost posveča ohranjanju teh vrst. Tudi območja Nature 2000 sodijo med takšna varovana območja, določena pa so tam, kjer v skladu z mednarodnimi strokovnimi kriteriji še premorejo dovolj velike populacije ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, navedene v določilih Direktive o pticah in o habitatih.

Določitev območij Natura 2000 je bila zato velik izziv za naravovarstveno stroko. Po vsej Evropi, tudi v Sloveniji, so pri določitvi teh območij s svojim znanjem in delom, velikokrat prostovoljnimi, pomagale tudi številne nevladne organizacije. Prav za območja po Direktivi o pticah pa so zagotavljala veliko pomoč in veliko prostovoljnega dela društva v okviru BirdLife International. Ob tej priložnosti se Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije zahvaljujem za velik strokovni prispevek in dobro voljo pri pripravi slovenskih strokovnih podlag.

Visoka biotska raznovrstnost v Sloveniji pomeni tudi tradicijo trajnostnega gospodarjenja z gozdovi. Že skoraj pol stoletja imamo službo, ki skrbi za takšno gospodarjenje, to je Zavod za gozdove Republike Slovenije. Kot sem že uvodoma omenil, imamo tudi veliko površin z razmeroma ekstenzivno kmetijsko proizvodnjo. Posledično imamo tako še veliko ohranjenih območij, kjer v večjem številu še živijo živali in rastline, ki so drugje v Evropi redke oziroma ogrožene. Kar sam se mi punuja slogan Evropske komisije, da ima Slovenija veliko krono ohranjene narave, in posledično tudi veliko draguljev na tej kroni.

Na območjih Nature 2000 je zato treba skrbeti za trajnostni razvoj in razvoj prostora, ki ohranjata habitate in populacije tam živečih vrst. Ministrstvo za okolje in prostor to nalogo jemlje resno in v skladu z določili direktiv v okviru celovitih presoj vplivov na okolje in vplivov na okolje tudi presoja o sprejemljivosti posegov z vidika ohranjanja območij Natura 2000. Prav tako spremljamo stanje vrst in habitatnih tipov Nature 2000, pri čemer se trudimo, da so rezultati uporabni tudi za obvezno poročanje o doseganju ciljev finančnih instrumentov, npr. Programa razvoja podeželja. Vedno bolj uspešno povezovanje z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pa vodi k večji usklajenosti obeh politik in skupni skrbi za družbeno blaginjo na temelju smotrne in varčne rabe naravnih virov. Ob tem bi še enkrat izpostavil pomen trajnostne rabe gozdov, ki pokrivajo 70 odstotkov ozemlja Nature 2000 v Sloveniji, in pa ekološko kmetovanje kot eno izmed tistih dejavnosti, ki pomembno varujejo okolje in ohranjajo naravo. Ekološko kmetijstvo je

ena najbolj sprejemljivih oblik kmetijstva, še posebej na območjih, ki so pomembna za ohranjanje narave in varovanje vodnih virov, zato si ga Ministrstvo za okolje prizadeva spodbujati. S tem namenom so v zavarovanih območjih že tretje leto državne podpore za ekološko kmetovanje višje, uprave teh območij pa prispevajo k prepoznavnosti tam pridelane ekološko pridelane hrane in jo tudi pomagajo tržiti (npr. jabolčni sok s Kozjanskega). Naj dodam še, da uresničevanje zakonodaje v pristojnosti Ministrstva za okolje pomaga ohranjati neonesnažena tla, ki so izjemen kapital za kakovostno ekološko pridelano hrano.

Izziv financiranje Nature 2000. Ohranjanje narave in zagotavljanje trajnostnega razvoja je z intenzivnejšim odpiranjem trga vedno težje. Dejavnosti, ki so bistvene za trajnostni razvoj, so z ekonomskega vidika izpostavljene čedalje hujši konkurenci. V preteklosti se je bilo lažje postaviti po robu kratkovidnim gospodarskim odločitvam, ki se zdijo zanimive zaradi podcenjevanja okoljskih in socialnih stroškov. Dejavnosti (npr. kmetijstvo, prehranska industrija, lesno-predelovalna industrija) so bile s tranzicijo postavljene na velik in zelo konkurenčen trg, ki se odpira že tudi prek meja Unije. Slovenija kot samostojna država je sprejela vse evropske standarde na področju ohranjanja narave in varovanja okolja in zgledno izpolnila svoje obveznosti glede ciljev Nature 2000. Doseganje teh ciljev ne bo lahko, ohranjanje biotske raznovrstnosti, bistveno večje od povprečja v evropski petindvajseterici, pa je izvedljivo le ob dodatni finančni podpori. Zato naj izkoristim to priložnost in izpostavim, da Slovenija pričakuje od evropskih institucij ustrezno razumevanje za

svojo specifično situacijo in posledično zagotovitev zadovoljivega financiranja omrežja Natura 2000 iz sredstev nove finančne perspektive.

Za konec se želim zahvaliti organizatorjem za povabilo, veseli pa me takšna udeležba, ki kaže tudi na skrb velikega števila naravovarstvenih organizacij in organizacij s področja kmetijstva. Tako bo mogoče reševati tudi morebitna neskladja. Sam nisem izkušen poznavalec ptic. Vem pa, da so barvite in privlačne živali, ki zanimajo in navdušujejo veliko ljudi, in verjamem, da bo z njimi kot zastavonošami posameznih območij Natura 2000 tudi kakšno odpevovanje netrajnostnemu razvoju lažje.

Jerebica (*Perdix perdix*) za preživetje potrebuje številne omejke, posamezne grme in druge strukturne elemente v odprti kmetijski kulturni krajini.

Avtor: Peter Buchner

E **nvironmental opportunities in Rural Development Policy 2007 – 2013**

Krzysztof Sulima, European Commission, DG Environment

The new Rural Development regulation, covering the period 2007 – 2013, offers a set of measures that have the potential to contribute to environmental protection, both by protecting natural resources from pollution by agriculture, and by protecting existing environmentally beneficial farming systems from land abandonment. The EAFRD will provide opportunities relating to halting the loss of biodiversity, reducing greenhouse gas and ammonia emissions, achieving good status for water, combating erosion and loss of organic matter in soil, etc.

Biodiversity and NATURA 2000 have for a long time had their place in rural development policy not least because farming and forestry account for approximately two thirds of NATURA areas. This gives a potentially significant role to rural development in assisting the design and implementation of NATURA management plans. For the same reason, agricultural policy was mentioned in the Malahide conference, as one of the main policies which could help achieve the goal of halting the loss of biodiversity by 2010.

Many rural development measures may be used for biodiversity objectives, but certain

measures are particularly important for this: agri-environment, forest-environment payments, and the specifically designed NATURA 2000 payments measure in both agricultural and forestry areas.

Although the role of the second pillar of the CAP is clear, the first pillar also has a role to play in relation to preserving NATURA 2000 areas through cross-compliance requirements. The link between direct payments to farmers and the requirement to respect specific environmental obligations will help to ensure that the NATURA Directives and the Nitrates Directive are well implemented at farm level.

Not only biodiversity, but also other environmental priorities linked to the issues of air and climate change, water and soil protection stand to benefit from rural development measures. Many of these measures can benefit not only farmers and the environment but can also benefit the wider rural economy.

There is a close link between many environmental measures and wider issues. For example, maintaining biodiversity sustains

critical ecological services and functions including nutrient cycling, water purification and the maintenance of soil fertility; proper management of waters is vital if sufficient water is to be available for farming and other needs in future; protecting soil from erosion is essential for the future of farming etc. These links provide the opportunity for synergies, where environmental measures introduced under Rural Development can also contribute to other objectives.

Kačar (*Circaetus gallicus*) je velik specialist v prehrani, saj se prehranjuje le s kačami in drugimi plazilci, ki jih lovi na skalnatih, suhih travnikih.

Avtor: Peter Buchner

EU

Rural Development policy and Natura 2000

Marco Cipriani, European Commission, DG Agriculture

In the current programming period 2000-2006 the EU Rural Development instrument (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund EAGGF, Regulation (EC) No 1257/1999) has played an important role in the support of Natura 2000 sites (in farmland and forestland). In particular the following measures have been used: payments to farmers in areas with environmental restrictions under Habitats and Birds Directives; agri-environmental measures; forestry measures (afforestation, improvement of the ecological stability of forests, improvement of their ecological and social values, risk prevention actions); art 33 measures (ex. protection of the environment in connection with landscape conservation); training for farmers and forest holders.

As regards the future programming period 2007-2013, in accordance with the line proposed by the Commission Communication of July 2004 on Financing Natura 2000, it is expected that Community funds to co-finance the network will be provided by Structural Funds (European Regional Development Fund, European Social Fund and Cohesion Fund), by the new European Agricultural Fund for Rural Development

(EAFRD) and by Life+, the new Community funding instrument for the environment.

In line with this approach, the new Rural Development Regulation envisages a number of measures that have been reshaped and re-targeted in order to better meet certain financing needs of Natura 2000 sites. These include: 2 specific Natura 2000 measures (in agriculture and forestry) to compensate farmers and forest owners from restrictions due to mandatory obligations resulting from implementation of Natura 2000; agri-environment and forest-environment payments to cover additional costs and income foregone resulting from voluntary commitments going beyond mandatory standards (cross-compliance, including Birds and Habitats Directives); support to non-productive investments (agriculture and forestry) linked to environmental objectives or to enhance the public amenity value of Natura 2000 sites; a new specific measure on conservation and upgrading of the rural heritage to support the drawing-up of protection and management plans related to Natura 2000 sites, environmental awareness actions and investments for the natural heritage and high natural value sites.

In addition, there are a number of other measures that can be used and combined to support inter alia Natura 2000 areas: less-favoured areas payments, training and information, skills acquisition and animation, diversification, encouragement of tourism etc.

The new Regulation therefore envisages, both in the priority axis 2 “Improving the Environment and the Countryside” and in the axis 3 “Quality of life in rural areas and diversification of the rural economy”, several measures that can be picked up by Member States and included in their Rural Development programmes in order to support Natura 2000.

The principle of subsidiarity will continue to be fully applied in the Rural Development policy: it will therefore be up to Member States to make their policy choices according to national/regional situations and needs and to decide which measures to implement and how. The only obligatory measure to implement will again be agri-environment.

A difference compared to the current period concerns the Community Strategic Guidelines that will be adopted by the Council and will identify the main big priorities at EU level for the Rural Development policy for the period 2007-2013.

The Commission proposal for the Community Strategic Guidelines identifies inter alia three EU level priorities for axis 2: biodiversity and preservation of high nature value farming and forestry systems, water, and climate change.

These priorities will then have to be translated into the Member States’ national strategies and rural development programmes.

The Community resources available under the Agriculture Fund for Rural Development for the period 2007 to 2013 are 88.75 billion euro plus the amounts resulting from modulation (transfers 1st to 2nd pillar: about 7 billion euro). The amount of 88.75 billion euro shall be revised if it is not consistent with the financial perspectives for the period 2007-2013. The question of the available funds is therefore linked to the current debate on the EU budget and will depend on its development and conclusions.

Community resources will complement the national financing ensured by Member States for their Rural Development programmes: Community co-financing rates are 75-80% (according to axis) of eligible public expenditure in the regions under the Convergence Objective (50-55% in other regions).

As regards the distribution of financial resources among the axis and the measures, it will be the responsibility of Member States when elaborating their national strategies and programmes. No prior earmarking of funds for any specific measure is envisaged in the Regulation. Nevertheless, in order to ensure a certain balance between the different objectives, the following minimum levels of Community financial contribution per axis should be respected: 10% for axis 1 (Competitiveness), 10% for axis 3 (Diversification and quality of life), 25% for axis 2 (Environment and Countryside) and 5% for the “methodological” axis 4 (Leader approach). This will still leave a considerable margin to Member States for their choices adapted to national situation and priorities.

Finally, it should be reminded that, in accordance with the principle of partnership, Member States have to ensure a broad and effective involvement of all appropriate partners (local authorities, economic and social partners, NGOs and environmental organisations) in all the different stages of programming, implementation, monitoring and evaluation of Rural Development programmes. This should start already in the preparation of the national strategy plan.

The dialogue, involvement and cooperation of all interested stakeholders, along with a strong political commitment, are certainly key conditions for the success of Natura 2000.

Črna štoklja (*Ciconia nigra*) je plaha in skrivnostna vrsta, ki za gnezdenje potrebuje stara hrastova drevesa in mir v gnezditvenem obdobju.

Avtor: Dušan Klenovšek

V

ision for rural Europe

Ariel Brunner, BirdLife International

Half of Europe's land surface is farmed. Farming not only provides our food but also determines the quality of our lives: our landscapes and wildlife, health, leisure, and the future of rural communities. Farming has shaped the European landscape for so long that many wildlife species have adapted to the point of becoming totally dependent on semi natural agro-ecosystems where farming activity is the main force shaping the landscape. Many species have long ago lost most of their "natural" habitats and depend on the secondary agricultural habitats they have adapted to.

European farming has changed dramatically in the last 50 years, with most traditional farming systems in Western Europe radically transformed or disappeared altogether. The main driving force behind this transformation has been the Common Agricultural Policy (CAP), and its system of subsidies to increase agricultural production. This policy has been the main driver for major environmental changes: a dramatic loss of crop diversity, a surge in mechanization and chemical inputs, the destruction of natural habitats and non- crop landscape elements with a consequent reduction in biodiversity, are some examples. While most arable lands

suffered degradation through great intensification, many marginal lands have also been progressively abandoned for their inability to compete economically with the most intensive areas. Many biodiversity rich open habitats that depend on grazing, mowing and other agricultural practices have been lost to encroachment of woodlands and scrub. Birds, a well studied group and a useful environmental indicator, have suffered badly. Farmland birds are currently the most threatened group of birds in Europe and many species have already declined dramatically by more than 80% in some countries.

Despite its relative small economic relevance, farming produces much greater externalities, positive and negative, than any other sector. Negative externalities associated with intensive practices include water pollution, greenhouse gas emissions, soil degradation and damage to natural habitats and wildlife. Among the positive externalities, extensive farming maintains important wildlife habitats and high natural value areas and preserves culturally important landscapes. Public support should guarantee that positive externalities are rewarded and negative ones avoided.

BirdLife International's long term vision for rural Europe is based on the principle that public money should be spent to help farming deliver public benefits. In our vision, taxpayers should contribute to the CAP only if they receive in return adequate public benefits; principally a healthy environment and a beautiful, wildlife rich countryside, within a thriving rural economy, where farming produces safe, healthy and affordable food.

The first significant step toward this vision has been taken by the 2003 mid term reform, with the introduction of decoupling and cross compliance. Breaking the link between subsidies and production was necessary to stop perverse incentives to farmers to push production's limits, regardless of market demands. Cross compliance has introduced the principle that direct payments should not be available for those that are not respecting already existing environmental legislation. However, despite these important reforms, we are still very far from a policy that has the stewardship of the countryside as a core objective. Cross compliance cannot in itself be the tool that delivers real environmental benefits. The current decoupled system of subsidies has lost its objective of supporting production, but hasn't spelt out what its objective is. The current CAP is operating in an objective-void framework. BirdLife International advocates that decoupled payments should be re-coupled to the provision of wider benefits for the countryside and the public.

We therefore advocate a different system where a part of the budget for farming is spent on a flat, basic area payment, equal

across the EU that doesn't discriminate between crops or historical production but equally supports all farmers respecting meaningful minimum environmental standards. A significant part of the budget should go to rural development measures for specific management practices beneficial to the environment and able produce wider social and economical benefits. This second part of support should offer help all farmers wishing to go beyond minimum environmental standards in their practices. More specialized measures, requiring more effort, input and remuneration for farmers should also be available to address site specific needs. Such a system could mitigate, "soften" the effects of intensive agriculture through basic measures, but also support more specialized options with defined conservation targets that are vital for the preservation of special sites and species and could help reverse the damage already done.

In BirdLife vision, farmers should effectively become "stewards of the land" and be paid by society for managing large parts of our common natural resources. To achieve a full market re-orientation of the agricultural sector but help farmers deliver a wide range of public goods, by 2010 all CAP and Rural Development funds should be merged into a single financing instrument supporting environmentally friendly farming practices and rural activities, the public benefits of which can be demonstrated. In this suggested framework agri-environment schemes will become the central tool to deliver sustainable land management and would replacement the current CAP system. The new Rural development period, starting in 2007, offers farmers and other rural

actors an interim opportunity to prepare for a more intelligent use of agri-environment and forest-environment measures, for Natura 2000 payments and to increase the coherence between them while helping competitiveness and the diversification of the rural economy. New RD plans could go a long way toward saving Europe's rural areas and their wildlife and providing EU citizens with a better deal for their money. This opportunity should not be missed by Slovenia.

Slavec (*Luscinia megarhynchos*) gnezdi v grmiščih, omejkih in presvetljenih gozdovih.

Avtor: Peter Buchner

Safeguarding Europe's biodiversity: Natura 2000 and the new member states

Marcus Gilleard, Royal Society for Protection of Birds – BirdLife UK

Last year's entry of 10 New Member States into the European Union will go down in history as one of the most important political chapters of our time, but this event also has the power to bring about profound and potentially devastating changes to the natural environment across Central and Eastern Europe.

These countries have brought an astonishing array of wildlife into the EU. Their fields are still alive with the calls of corncrake, the imperial eagle soars over forest and open plains, and white storks adorn farm rooftops. Now that the Common Agricultural Policy (CAP) governs their farming, this wealth of biodiversity is at risk from agricultural intensification and other economic activities. Abandonment and loss of high nature value (HNV) permanent grasslands has also been predicted. To prevent this from happening, urgent and adequate help is required to protect their natural resources.

The New Member States have retained extensive areas of High Nature Value (HNV) habitat, especially low-intensity farmland, which is home to a number of globally threatened species and other species of

conservation concern, including the aquatic warbler, great bustard and the lesser grey shrike. These and many other species are likely to decline as the CAP takes hold.

The associated wave of agricultural subsidies and advanced agricultural technologies, which encourage intensive production at the expense of all other considerations, are therefore bad news for wildlife. This is despite recent reforms of the CAP, which will gradually see a move away from intensification toward a more sustainable approach to land management.

BirdLife International is striving to protect and support these 'public goods' by ensuring these countries do not experience the same dramatic decline in once-common farmland birds and other wildlife that the Old Member States have witnessed over the last 20-30 years. The preservation of low-input farming is therefore vital to the conservation of much of the New Member States' wildlife.

During the early stages of accession, BirdLife and its partners were involved in extensive policy and research work to promote conservation solutions and to

help maximise existing agri-environment schemes for the benefit of birds. Following accession, we continue to raise awareness of bird conservation priorities, to incorporate environmental concerns into national rural development programmes, and to further develop agri-environment schemes that benefit birds and the wider countryside. Ensuring proper funding is made available for the management of the most vulnerable wildlife sites – as part of the EU's NATURA 2000 network of protected sites – is also one of our priorities that will help farmland biodiversity.

The NATURA 2000 network is a unique system of sites designed to protect the EU's most valuable wildlife areas. Covering more than 15% of the EU's territory, this network is expected to play a crucial role in helping deliver the collective target set by Heads of State in 2001 to reverse EU biodiversity decline by 2010 – the importance of which was reaffirmed in March this year. Under their terms of accession, the 10 New Member States have committed themselves to fully respect the Community's nature protection legislation – particularly the Birds (79/409/EEC) and Habitats (92/43/EC) Directives, with the requirement to designate and manage their part of the NATURA 2000 network. However, analysis suggests that the threat to wildlife may be greater in the New Member States, and in Central and Eastern Europe generally, where human impacts have been less marked in the past, but where rapid development, particularly infrastructure development and agricultural intensification, is likely in the future.

In July 2004, the Commission proposed a strategic EU-wide framework to finance the NATURA 2000 network. The Commission calculates that to finance NATURA 2000 will cost approximately €6.1 billion per year, with a major role to be played by EU co-financing. Worryingly, BirdLife international calculations suggest this figure is a significant underestimate. Even so, the EU proposes to integrate NATURA 2000 financing into some of the EU's principal funding instruments: Rural Development and Structural Funding. Since approximately 60% of NATURA 2000 sites are classified as either agricultural or forestry areas, it is expected that Rural Development Funds (EAFRD) should provide the greater part of the required financial resources to properly manage the network. We welcome this approach.

Despite the requirement to spend more of the rural development budget on land management, the continued obligation to make agri-environment schemes available, and the expected EU priority to integrate biodiversity and preservation of high nature value farming and forestry systems, there are no guarantees that any rural development funds will be appropriately targeted at NATURA 2000 sites. This problem is compounded by the fact that there is also little to guarantee that any existing schemes applied across the NATURA 2000 network will be improved. Whereas some Member States may favour efforts to increase competitiveness of the agricultural and forestry sectors, efforts to encourage diversification of the rural economy and even other land management priorities, it is important to recognise the wider socio-

economic benefits of supporting farmers and foresters in NATURA 2000 areas.

Recent advances in economic techniques are revealing the significant public and private benefits of protected areas. These benefits include local economic benefits (e.g. employment opportunities, direct local spending and growing tourism potential), significant health attributes and their value as a key educational resource. NATURA 2000 should not be seen as a series of zoological parks in the countryside. A protected and well-financed NATURA 2000 network can play an important role in the solution to two current public policy challenges: rural economic decline and improvement in our quality of life. Supporting NATURA 2000 will produce significant non-market public benefits, and therefore is an appropriate and efficient use of public money.

There remain many uncertainties over the effectiveness of rural development programmes and measures in protecting the environment and conserving biodiversity. This is no more so than across the 10 New Member States, where current programmes have been noted for their significant shortcomings. Analysis clearly shows that priority is being given to growth in infrastructure, but with little attention and few resources given to protecting the environment.

More specifically, agri-environment schemes in some countries lack comprehensive design for the protection of environmentally friendly farming systems. In particular, schemes for biodiversity represent a very small proportion of already poor agri-environment coverage. Due to the new nature of these schemes for these countries, this is

understandable, but the need to preserve important habitats is urgent.

More problematic is the administrative and agricultural advisory infrastructure, which is inadequate to implement environmental measures under the EAFRD. Combined with poor funding support and low levels of environmental awareness, this situation will seriously inhibit the uptake of agri-environment schemes and the establishment of meaningful restrictions and practices across NATURA 2000 protected areas.

Whilst the need to increase competitiveness of the agricultural sector is understandable, it is unacceptable to downgrade environmental issues. This is especially so with the growing recognition that rural development is the part of the CAP that ensures public money is spent on delivering public goods – including supporting environmentally-friendly farming.

Whilst payments can be made under the existing Rural Development Regulation (1257/99/EC) to compensate farmers for the disadvantages arising from implementation of the Birds and Habitats Directives, most Member States are failing to apply these provisions. Some countries have chosen instead to develop agri-environment measures that specifically target the needs of NATURA 2000 sites – or support environmentally friendly practices in such sites. In many instances, however, Member States are using compensatory provisions as a means to supplement LFA payments and therefore top-up farmer income, but to which few environmental conditions are attached. As a result, the outcome of existing conservation

management efforts on NATURA 2000 sites varies across the EU, and some important sites are not yet afforded any protection. More worryingly, poorly designed schemes without clear environmental objectives are undermining the credibility of the European model of multifunctional agriculture and raise the risk that payments to farmers could not be justified in the future.

The RSPB and BirdLife have therefore come together to launch a groundbreaking project to help safeguard the NATURA 2000 network. Already well underway, this project is helping BirdLife Partners to develop new management restrictions, wildlife-friendly farming schemes, and investment priorities critical to maintaining and protecting sensitive sites and their threatened species, including the corncrake and great bustard. The goal is to influence the preparation of rural development programmes in the New Member States so that they provide for NATURA 2000 sites. Where successful, this will ensure that farmers manage sites properly and are justly rewarded for the benefits they provide to wildlife and rural communities as a whole.

We are also working to improve the Rural Development Policy framework, and helping Partners to contribute to the establishment of meaningful agri-environment schemes for biodiversity. Furthermore, we are campaigning for NATURA 2000 payments to compensate farmers and foresters for specific restrictions or prescriptions, imposed either through the relevant national legislation or through legally binding site management plans for individual NATURA 2000 areas. Such restrictions and practices would go

beyond the minimum requirements set by the Birds and Habitats Directives and other relevant national legislation. They would be aimed at maintaining and protecting sites, and in certain circumstances restoring sites to their original condition.

In preparing their next round of rural development programmes for 2007-2013, the 10 New Member States therefore need to recognise the importance and allocate sufficient resources to meaningful schemes that help protect the environment and conserve biodiversity. In doing so, this will avoid a repeat of the devastating impact of agricultural intensification on the environment, help the EU meet its Göteborg commitment to reverse biodiversity decline by 2010 – and importantly for rural communities, not least farmers and foresters, help safeguard future EU rural development support and guarantee the delivery of public goods from public money.

P

rogram razvoja podeželja in ohranjanje biotske raznovrstnosti v Sloveniji

Marta Hrustel Majcen, Ministrstvo Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

V zadnjih letih ni več vprašanje, ali je biodiverzitet del kmetijske politike. Z zadnjimi spremembami na področju razvoja podeželja se je EU še bolj kot kdaj prej zavezala k ohranjanju naravnih danosti in življenjskega prostora prostoživečih živali in rastlin. V primerjavi z mnogimi razvitimi deželami EU je za našo državo značilna izredno pestra in razmeroma dobro ohranjena narava in velika biotska raznovrstnost, ki je predvsem posledica konvergence različnih vrst podnebja, geološke strukture ter velikih višinskih razlik in je v stalni soodvisnosti z ljudmi, v veliki meri je to kmetijska raba.

V Sloveniji je 33 % ozemlja, t.j. 663.000 ha, kmetijskih zemljišč in 59 % ozemlja oz. 1,2 milijona ha gozda. Strokovnjaki ocenjujejo, da je kakih 60 % okolja naravnega ali polnaravnega, posebnost je mozaična krajina, kjer se kmetijska raba izmenjuje z gozdovi. Sreča je, da je precejšen del kmetijstva tradicionalnega, osnovanega na družinskih kmetijah, ki obdelujejo kar 456.214 ha vsega kmetijskega prostora. Kmetije so le redko specializirane, največkrat gre za kombinacijo poljedelsko usmerjenih in živinorejskih praks na enem kmetijskem gospodarstvu, večina kmetij ima v sklopu gospodarstva tudi gozd. Tako bogastvo gozdov sicer ne

omejuje kmetijske pridelave neposredno, vendar pa kaže na to, da velik delež površin Slovenije ni ustrezen za kmetovanje, poleg tega pa kar 3 % niso v rabi in so prepuščeni zaraščanju. Značilna posledica posebnih naravnih razmer za kmetijsko pridelavo v Sloveniji je tudi velik delež absolutnega travinja (travnikov in pašnikov je več kot dve tretjini ozemlja) in razmeroma majhen delež njiv in trajnih nasadov (sadovnjakov in vinogradov) v strukturi rabe kmetijskih zemljišč. Prevladujejo ekstenzivnejše rabe travinja, posebnost so visokodebelni sadovnjaki, ki jih je 2.150 ha.

Slovenija razen ravninskega dela subpanonskega sveta na severovzhodu ter nekaterih sklenjenih območij na dnu kotlin in ravnin nima pomembnejših območij, primernih za intenzivno rastlinsko proizvodnjo. Njive so omejene na razmeroma majhne površine, ki pa so še dodatno ogrožene zaradi urbanizacije.

Naravne razmere (humidna klima, razgiban relief, kras in siromašnejša tla) vplivajo na sedanjo rabo zemljišč v Sloveniji, poleg tega nanjo vplivajo tudi socio-ekonomske in agrarno politične razmere preteklih desetletij, kot na primer občutno zmanjševanje

števila prebivalcev na podeželju, industrializacija, uvajanje tržno usmerjenega kmetijstva, ureditvene operacije ipd. V hribovitih območjih Slovenije kot tudi na nižinskih območjih vzhodne Slovenije je precej opuščenih njiv. Več je travinja, njivskih površin ob mestih pa je vedno manj zaradi pozidave. Vinogradi ostajajo predvsem v tipičnih vinogradniških območjih, medtem ko so tisti na podnebno manj primernih področjih opuščeni. Širjenje travnatih površin je bilo tudi posledica zaveštne preusmeritve iz prejšnje samooskrbe (pridelava žit) v rejo živali. Dejstvo je, da se površine kmetijskih zemljišč v Sloveniji hitro zmanjšujejo, posamezne oblike njihove rabe pa se stalno spreminjajo.

Ena od prepoznavnih značilnosti Slovenije je krajinska raznovrstnost, ki se je izoblikovala na stiku naravnih pokrajinskih enot kot posledica rabe prostora in načina življenja naših prednikov. Tradicionalno kmetovanje je povzročilo nastanek določenih tipov drugotnih habitatov, ki imajo tudi izreden pomen pri ohranjanju biotske raznovrstnosti. Značilno krajinsko raznovrstnost ogroža opuščanje kmetijske rabe na nekaterih območjih (kraške košenice in pašniki, visokogorski pašniki) in intenzifikacija kmetijske proizvodnje, zaradi česar se spreminjata videz krajine in biotska raznovrstnost (izginjanje mokrotnih in suhih travišč). Na raznovrstnost krajine negativno vplivajo tudi posledice neurejene prostorske politike in urbanizma, sprememb v načinu kmetovanja ter preusmerjanja iz kmetijstva v druge panoge (npr. turizem). Poseben problem so veliki posegi v prostor (avtocestni križ).

Najpomembnejša naloga zadnjih let in tudi bližnje prihodnosti se zdi ohranitev največje vrednote, kar pa je mogoče le z dolgoročnim sožitjem človeka z naravo. Tradicionalno gospodarjenje na kmetijah je bilo temu zelo blizu, a je bil interes kmetovalcev v zadnjih desetletjih usmerjen predvsem v ekonomsko plat in tehnološke izboljšave. Ob odpiranju dežele in vstopu na enoten trg je postalo jasno, da naša mala kmetijska gospodarstva (povprečna velikost enote rabe 0,6 ha pri kmetijskih gospodarstvih, ki obdelujejo povprečno 6,3 ha kmetijske zemlje), ki so primerljiva z vrtovi v kakšni drugi deželi, ne morejo biti konkurenčna. Izjemno neugodna velikostna struktura ter nadpovprečna razdrobljenost posesti in zemljišč sta postala največja problema v kmetijski politiki. Pridelavo otežujejo tudi naravne danosti, kot so visoka nadmorska višina, nagib, pogosta poplavnost, plazovitost, kar vse skupaj uvršča 87 % površine države v "območja z omejenimi možnostmi za kmetovanje". Kljub nižjim pridelovalnim potencialom takšna območja igrajo zelo pomembno vlogo pri ohranjanju poseljenosti podeželskih območij in kulturne krajine ter vzdrževanju ekološkega ravnotežja.

Zaradi naravnih danosti, ki določajo predvsem izkoriščanje travinja, je živinoreja osrednja panoga v slovenskem kmetijstvu. Delež živinoreje v bruto vrednosti kmetijske pridelave znaša v Sloveniji več kot 50 %. Delež goveda še vedno dosega več kot 70 % vse živine. Kot kaže primerjava proizvodne usmerjenosti kmetij med Slovenijo in EU, je pridelava posameznih poljščin na slovenskih kmetijah veliko bolj razdrobljena, setvena sestava pa dokaj poenostavljena in zožena. Živinorejska usmerjenost slov-

enskih kmetij je še bolj enostranska kot poljedelska. Pomemben dejavnik pa je brez dvoma tudi velikostna struktura kmetij, ki je primerna predvsem za delovno in dohodkovno intenzivnejše živinorejske proizvodne usmeritve in manj za specializirane poljedelske oz. poljedelsko živinorejske usmeritve. Posledice neugodne velikostne strukture kmetij v Sloveniji se kažejo tudi v socio-ekonomski strukturi. Prevladujejo mešane kmetije, saj so gospodarstva premajhna, da bi lahko zagotovila dohodek samo iz kmetijske dejavnosti. V Sloveniji je le slabih 20 % čistih kmetij. Majhne kmetije zaradi pogosto neugodnih naravnih razmer večinoma iščejo dohodek v delovno intenzivnih proizvodnih usmeritvah - govedoreji in prireji mleka.

Okolje, struktura in biotska raznovrstnost krajine so močno odvisni od socialno ekonomskih razmer kmetijskega sektorja. Kmetijstvo v veliki meri vpliva na status in razporeditev habitatnih tipov v ekosistemih kulturne krajine (kmetijski ekosistemi), saj je vedno imelo pomembno vlogo pri raznovrstnosti ekosistemov. Ohranitev in nadaljnji razvoj kmetovanja je zaradi tega prvi pogoj za ohranitev in sonaravno rabo kmetijskih ekosistemov. Okolje, elemente krajine in biotsko raznovrstnost ogrožata intenziviranje kmetijske proizvodnje (ravnine) in opuščanje rabe kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, ki niso najprimernejša za intenzivno kmetovanje (hribovska in gorska območja). V ravninskih predelih je bila večina vlažnih travnikov osušena za intenzivno pridelavo koruze, pšenice in sladkorne pese. Z neustrezno rabo mineralnih gnojil in fitofarmaceutskih sredstev pa so njive, sadovnjaki in travniki postali negostoljubni za

številne rastlinske in živalske vrste. Značilno krajinsko raznovrstnost pa ogrožata opuščanje kmetijske rabe na nekaterih območjih (kraške košenice in pašniki, visokogorski pašniki) ter intenzifikacija kmetijske proizvodnje, ki spreminjata videz krajine in negativno vplivata na biotsko raznovrstnost (izginjanje mokrotnih in suhih travišč). Problemi na področju kmetijstva in okolja se nanašajo predvsem na:

- onesnaževanje s kemičnimi in mineralnimi snovmi ter drugi vplivi na biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost,
- emisije iz točkovnih (živinorejske farme) in razpršenih (intenzivna obdelava) virov onesnaževanja,
- izumiranje vrst in pasem, ki so prilagojene naravnim razmeram,
- izginjanje ekosistemov ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, še posebej na mednarodno pomembnih območjih za ptice in območjih velikih zveri,
- ohranjanje ekstenzivne kmetijske dejavnosti na območjih visoke naravne vrednosti, predvsem na zavarovanih območjih.

Znotraj ekološko pomembnih območij in območij NATURA 2000 so za ohranjanje vrst in habitatnih tipov v interesu skupnosti ena najpomembnejših oblik rabe ekstenzivni, mineralno revni travniki (vlažni in suhi), travniški sadovnjaki, pasovi dreves in obmejki vzdolž majhnih parcel in gozdni rob. Zlasti travniki, ki pokrivajo ca. 35 % teh območij, skupaj s travniškimi sadovnjaki, obmejki in pasovi drevja ob njih, omogočajo ohranjanje populacij vrst naštetih v Direktivi o pticah in Direktivi o habitatih, kot so: vidra, kosec, bela štoklja, kotorna, pivka, hribski škrjanec, črnočeli in rjavi srakoper,

metulji in orhideje. Večina nižinskih travnišč je izpostavljena urbanizaciji in intenzifikaciji, v višinskih in odročnih legah pa opuščanju. Sloveniji je uspelo ohraniti te nekatere velike zveri, med njimi zlasti rjavega medveda. Ustrezni ukrepi za ohranitev ekstenzivnega kmetijstva v nižinskih in gorskih območjih, za ohranjanje travniških sadovnjakov in za kmetovanje ob prisotnosti velikih zveri so izjemnega pomena za ohranitev vrednosti območij NATURA 2000.

Z vidika opisanih dejstev je v zadnjih letih zelo pomembno uresničevanje posebnih ukrepov, ki vplivajo na ohranjanje poseljenosti in obdelanih zemljišč ter usmerjajo kmetovalce v naravi prijaznejše tehnologije. Dolgoletne podpore za hribovsko gorska in druga območja z omejenimi možnostmi za kmetovanje pa tudi Slovenski kmetijsko okoljski program, od vstopa v EU pa tudi Program razvoja podeželja 2004 – 2006, nedvomno ugodno vplivajo na ohranjanje kmetovanja v Sloveniji. Ukrepi odsevajo ekološko in socialno funkcijo kmetijstva in prispevajo k ohranjanju podeželja in bogate biotske raznovrstnosti podeželskih območij. Ukrepi so med kmetovalci dobro sprejeti, saj je v letu 2005 za izravnalna plačila zaposlilo kar 45.391 kmetijskih gospodarstev (328.497 ha), za kmetijsko okoljske ukrepe pa 24.885 kmetijskih gospodarstev (266.687 ha). Ukrepi so tudi dobro razporejeni po območju celotne države. Kmetijsko okoljski ukrepi so usmerjeni v uvajanje okolju prijaznih načinov pridelave, ki se kažejo v ohranjanju rodovitnosti tal, varovanju okolja, ohranjanju biotske raznovrstnosti in tradicionalne podeželske krajine. Namen teh ukrepov je uvajanje kmetijske pridelave, ki ustreza potrebam potrošnikov in varuje zdravje

ljudi ter zagotavlja trajnostno rabo naravnih virov. Na podlagi strateških usmeritev Programa razvoja kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva 2000 – 2002 ter Programa reforme kmetijske politike 1999 – 2002 se krajinski in okoljski ukrepi uresničujejo že od leta 1999, nekateri od njih pa celo prej, in sicer: Pohorje Beef (1995 – 2000), preprečevanje erozije vinogradov (2000), Slovenski kmetijsko okoljski program 2001 – 2006 (2001 – 2004).

Omeniti pa velja tudi pozitivno delovanje drugih ukrepov v kmetijstvu, na primer neposrednih plačil, kajti s strožjimi kriteriji pa tudi z uvedbo nadzornih mehanizmov v sklopu navzkrižne skladnosti se določila NATURA kažejo tudi v teh ukrepih. Vse skupaj se odraža v razmeroma dobrem okoljskem stanju naravnih virov, s katerimi upravlja kmetijski sektor. Vsekakor bi morale biti vse pozitivne značilnosti okolja ohranjene in s tem ciljem tudi vključene v strategijo upravljanja s prostorom in v programske dokumente za naslednje programsko obdobje. Ohranjanje biodiverzitete je mogoče le z uresničevanjem politike, ki bo pripomogla k vzdrževanju ugodnega stanja visoko vrednih habitatov, posebnosti avtohtonih genskih virov, krajinske pestrosti ter mozaične strukture kmetijskih in gozdnih zemljišč ter bo odpravljala pomanjkljivosti kmetijske pridelave na nekaterih njivskih površinah in predvsem vzpodbujala trajnostno rabo kmetijskih zemljišč. Analiza možnosti za novo programsko obdobje kaže pomembnost ohranjanja biodiverzitete in kmetovanja kot prioritete naloge in podatki komisije, ki opredeljujejo območja visoko vrednih habitatov, potrjujejo nujnost ohranjanja pomembnosti 2 osi

v Sloveniji. Dejstvo pa je, da bo mogoče natančnejše ukrepe, ki pa bi zagotavljali tudi izboljšanje stanja na nekaterih občutljivih območjih, doseči le s skupnimi močmi, skupno organizacijo in zagotavljanjem sredstev, kajti zgolj uresničevanje ukrepov kmetijske politike ne more biti dovolj za vse pomembne cilje na področju ohranjanja biodiverzitete, še posebej ob dejstvu, da smo med deželami z najvišjim deležem območij NATURA 2000 v Evropi.

Triprsti detel (*Picoides trydactylus*) naseljuje gorske iglaste gozdove z večjo količino mrtvega lesa.

Avtor: Tomaž Mihelič

V

zpostavitev območij NATURA 2000 v Sloveniji: management in monitoring

Andrej Bibič, Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor, Sektor za naravo

Uvod. Slovenija je po biotski raznovrstnosti ena izmed pozornost zbujujočih držav v Evropski uniji (<http://www.biodiv.org/gbo/annex.asp?ann=1>), kar ugotavljajo na osnovi različnih metodologij tako domači¹ kot tuji strokovnjaki². To se kaže tudi v velikem obsegu vrst in habitatnih tipov, za katere je Slovenija v skladu z Direktivo o habitatih in pticah³ obvezana zagotavljati ugodno stanje ohranjenosti v okviru omrežja Natura 2000 (tabela 1). Direktivi tako postavljata tudi najbolj bistven cilj upravljanja - zagotavljati ugodno stanje 216 vrst in 56 habi-

tatnih tipov v okviru omrežja Natura 2000. Nekatere od teh vrst imajo velike teritorije in v Sloveniji veliko območje razširjenosti, zato ima posledično Slovenija velik delež ozemlja vključen v omrežje Natura 2000 - Uredba o posebnih varstvenih območjih (Natura 2000). S tako velikim deležem območij Natura 2000 se ponuja velik izziv pri upravljanju – velika površina lahko pomeni temu sorazmerno veliko naporov, po drugi strani pa ohranjanje ugodnega stanja na velikih površinah daje več možnosti in načinov kot na majhnih.

Tabela 1

SKUPINA	VRSTE IZ PRILOG EU 25 V SLOVENIJI	pSCI/SPA
HABITATNI TIPI	61	56
SESALCI	18	16
PLAZILCI IN DVOŽIVKE	12	8
RIBE	34	27
NEVRETEŃARJI	42	33
RASTLINE	34	27
	VRSTE IZ ČLENA 4.2 DIREKTIVE O PTICAH V SLOVENIJI	KVALIFIKACIJSKE VRSTE ZA OHRANJANJE / IZBOR
PTICE	210	105 / 43

1. Mršič, N., 1997: *Biotska raznovrstnost v Sloveniji. Slovenija – "vroča točka" Evrope*. MOP, Uprava RS za varstvo narave, Ljubljana.

2. Williams, P., Humphries, C. & Araujo, M., 1998: *Mapping Europe's Biodiversity*. V: Delbaert B.C.W. *Facts & Figures on Europe's Biodiversity – State and Trends 1998-1999*. Wageningen.

3. Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst in Direktiva Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic

4. Besedilo uredbe je na strani: <http://www.uradni-list.si/1/online.jsp?urlid=200449&dhid=69540>

Popravljen seznam po območjih je na strani: <http://www.uradni-list.si/1/online.jsp?urlid=2004110&dhid=72065>

Zakonodajni okvir. Okvir za zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov daje že zakonodaja Evropske skupnosti, zlasti Direktiva o habitatih. V njej predpisani načini zagotavljanja ugodnega stanja veljajo tudi za območja določena na osnovi Direktive o pticah (7. člen Direktive o habitatih).

Prvi del predpisanega mehanizma zagotavljanja ugodnega stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000 je presoja sprejemljivosti planov in posegov. Natančnejše presojanje deloma določata že 3. in 4. odstavek 6. člena Direktive o habitatih in pravna praksa sodišča evropskih skupnosti, ki je zaradi zakonodaje Evropske skupnosti enako obvezujoča kot sama direktiva. Nadalje pa izvajanje določa navodilo Evropske komisije o presojanju sprejemljivosti⁵, ki pravzaprav bolj pregledno povzema in razlaga tudi določila prej navedene zakonodaje.

Drugi del predpisanega mehanizma državam članicam nalaga sprejemanje ustreznih korakov za preprečevanja slabšanja stanja. Nekateri izmed teh ustreznih korakov so postali utečeni že v okviru obstoječih pravnih instrumentov:

- zakonodaja drugih sektorjev, ki integrira skrb za ohranjanje narave / Naturo 2000 (v Sloveniji večina sektorjev),
- sektorsko upravljanje, ki ima v pravnem in izvedbenem okviru na voljo dolgoročne načrte za rabo trajnostno naravnih dobrin in za skrb za naravo (posledično zagotavljanjem ugodnega

stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000),

- nacionalni program varstva okolja; za nekatere sektorje še akcijski načrti in operativni programi,
- območno upravljanje, po potrebi glede na značilnosti območja (pogodbeno varstvo, odkup v državno last, varstveni režimi zavarovanj).

Vsebine upravljanja. Pojem »upravljanje« ima zelo širok pomen, tako v sami definiciji kot v praktični vsakodnevni uporabi. Za upravljanje območij Natura 2000 je tako nujno ugotoviti, kateri so bistveni elementi upravljanja. V Evropi je bilo v preteklih desetletjih precej prizadevanj posvečenih upravljanju območij ohranjene narave (zavarovanih območij, območij Natura 2000, ipd.) z namenom doseganja specifičnih ciljev in jih v tem prispevku ni mogoče v celoti predstaviti. Prispevek zato postavlja le okvir za upravljanje in temelji na enem izmed najbolj uveljavljenih dokumentov na tem področju »Management Planning Toolkit« organizacije EUROSITE. Vsebina management plana nekega območja po tem »toolkitu« skrajšano vsebuje:

1. Opis stanja (narave, socio-ekonomskih razmer...)
2. Ovrednotenje in cilje (idealne – iz zelenih stanj v naravi, operacionalne – iz omejitev v kadrih in sredstvih)
3. Izvedbo (strategijo managementa, naloge in cone, nabor projektov, delovne načrte)

Akte, ki določajo te vsebine upravljanja, zlasti cilje in izvedbo za doseganje ugodnega

5. European Commission (2001): Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/natura_2000_assess_en.pdf

stanja ohranjenosti, lahko delimo v dve skupini – pravne akte in programske/poslovne akte. Prvi korak pri postavitvi sistema upravljanja območij Natura 2000 je pregled ustreznosti obstoječih dokumentov, ki določajo našteve vsebine upravljanja.

Pravni akti. Pravne akte z navedenimi vsebinami, ki jih naš pravni sistem že pozna in imajo postavljeno tudi že javno službo za njihovo uresničevanje, lahko razdelimo na:

- horizontalne, ki zajemajo celotno ozemlje Slovenije in s tem vsa območja Natura 2000, in
- specifične, ki zajemajo del države z območji Natura 2000.

Med *horizontalnimi* pravnimi akti so z vidika upravljanja območij Natura 2000 najpomembnejši:

- načrti upravljanja (dolgoročni, praviloma 10-letni) na področju:
  - gozdarstva, lova, ribolova (celinske vode in morje),
  - prostorskega načrtovanja,
  - upravljanje z vodami.

Področje kmetijstva je prav tako predmet usmerjanja skozi pravne akte, tako Evropske skupnosti kot slovenske. Usmerjanje se dosega skozi sistem plačil različnim oblikam kmetovanja, s čimer so določene oblike kmetovanja bolj, druge pa manj zanimive za kmete. Z vidika upravljanja območij Natura 2000 so najpomembnejši ukrepi Slovenskega kmetijsko okoljskega programa, ki so tudi oblika s pogodbenega ukrepa, kot ga opredeljujeta Zakon o ohranjanju narave (ZON-UPB2)⁶ ali 6. člen Direktive

o habitatih. Pomembna oblika usmerjanja so tudi investicijske podpore v kmetijstvu. Na področju kmetijstva veljata tudi dve obvezi, ki pomagata dosežati ugodno stanje ohranjenosti na območjih Natura 2000. To sta navzkrižna skladnost, ki določa tudi dobre kmetijske in okoljske razmere, in dobra kmetijska praksa.

Med specifičnimi pravnimi akti so z vidika upravljanja območij Natura 2000 najpomembnejši pravni ukrepi na podlagi ZON-UPB2:

- širše zavarovani območje (park) z upravo,
- trajno zavarovanje - ožje (z varstvenim režimom, npr. naravni rezervat),
- začasno zavarovanje in regulacija dejavnosti.

V Sloveniji je približno 30 % območij Natura 2000 že zavarovanih v okviru prvih dveh točk, eno območje pa v okviru tretje.

Med pravnimi ukrepi na podlagi ZON-UPB2 so posebej pomembni še pogodbeni ukrepi:

- po drugih predpisih (zlasti nekateri kmetijsko-okoljski, ki veljajo samo na manjšem delu Slovenije in so bistveni za ohranjanje območij Natura 2000 – ohranjanje posebnih travniških habitatov – HAB),
- izključno na osnovi ZON-UPB2.

Programski in poslovni akti. Izvedba načrtovanega upravljanja je vedno omejena s kadri in sredstvi. Programski in poslovni akti so pomembni, ker

6. http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO1600.html

določajo dejanski obseg izvedbe. Tudi te akte z vsebinami iz poglavja Vsebine upravljanja, ki jih naš pravni sistem že pozna in imajo postavljeno tudi že javno službo za njihovo izvedbo, lahko razdelimo na horizontalne in specifične.

Med horizontalnimi so najpomembnejši:

- nacionalni program varstva okolja,
- program razvoja podeželja,
- državni razvojni program,
- poslovni načrti javnih ustanov, ki delujejo na območju celotne Slovenije (zlasti ZRSVN, ZGS, kmetijska svetovalna služba v okviru KGZS, ZZRS).

Med specifičnimi so pomembni:

- poslovni načrti javnih ustanov, ki pokrivajo posamično območje ali skupino območij Natura 2000 (zlasti javni zavodi in koncesionarji za upravljanje parkov in naravnih rezervatov).

Novi pravni, programski in poslovni akti za upravljanje območij Natura 2000.

Slovenija premora veliko pravnih, poslovnih in programskih aktov, ki lahko določajo upravljanje območij Natura 2000 za doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov. Prva naloga je tako povezava ciljev in izvedbe v teh aktih, da bo z njimi mogoče učinkoviteje zagotavljati ugodno stanje ohranjenosti vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000. Konec leta 2005 oz. v prvi polovici leta 2006 (odvisno od datuma sprejema nove finančne perspektive) je predviden sprejem vladnega dokumenta »Aksijski načrt ohranjanja biotske raznovrstnosti s programom upravljanja območij Natura 2000«. Ta vladni dokument bo predvidoma povezal vsebine prej naštetih aktov, zlasti z določitvijo podrobnih varst-

venih ciljev območij Natura 2000, in dorekel načine njihovega upravljanja ter doseganja ugodnega stanja ohranjenosti.

Nekaterih vsebin pravne narave, ki so nujne za doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000, pa ne bo mogoče urediti drugače kot z razglasitvijo novih širših in ožjih zavarovanih območij.

Monitoring. Tudi pojem »monitoring« ima zelo širok pomen, tako v sami definiciji kot v praktični vsakodnevni uporabi. V povezavi z Direktivama o pticah in o habitatih ter z območji Natura 2000 je monitoring pomemben zlasti za:

- ugotavljanje stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov,
- ovrednotenje rezultatov sprejetih ukrepov za doseganje varstvenega cilja (ugodnega stanja ohranjenosti) in po potrebi načrtovanje novih ukrepov za doseganje ugodnega stanja ohranjenosti.

O monitoringu za potrebe uresničevanja Direktive o pticah in Direktive o habitatih potekajo v državah Evropske unije poglobljene diskusije že dobro desetletje in jih v tem prispevku ni mogoče v celoti predstaviti. Prispevek je zato le nekakšen okvir za razmišljanje in splošen primer uporabe rezultatov ter splošna priporočila po izboljšanju monitoringa.

Za ugotavljanje stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov je treba v skladu z določili direktiv poznati parametre, ki opisujejo:

- naravno območje razširjenosti vrste / habitatnega tipa

- v predvidljivi prihodnosti dovolj velik *habitat* za vzdrževanje populacij (vrst) / površine, ki jo pokriva (habitatni tipi)
- *populacijska dinamika* vrste / *struktura in funkcija* habitatnega tipa (vključno s stanjem ohranjenosti tipičnih vrst)

Parametra »območje razširjenosti« in »velikost habitata« imata tri grobe vrednosti, in sicer »večje«, »obstoječe« in »dopusten upad«. Parameter »Vrste - populacijska nihanja, struktura populacije« ima le dve grobi vrednosti, in sicer »manjša ali enaka/ustrezna« in »dopustna večja od naravnih«, medtem ko ima parameter »Habitatni tipi – Struktura« naslednji dve grobi vrednosti: »dobra in neuničena« in »slaba in uničena na več kot 15 %«.

V nadaljevanju je predstavljen primer ugotovitve te vrednosti in pomen teh ugotovitev za nadaljnje ukrepanje.

Primer ugotavljanja stanja ohranjenosti.

Hribski škvrjanec je ena od 105 vrst, za katere je treba v Sloveniji zagotavljati ugodno stanje ohranjenosti in je vezana na zemljišča v kmetijski rabi, zato je uporabljena kot primer.

Območje razširjenosti. Njegovo območje razširjenosti v Sloveniji v času gnezditve je prikazano na karti (Geister 1995: Ornitološki atlas Slovenije) in se po znanih literarnih podatkih ni bistveno spremenilo. Določitev grobe vrednosti tega parametra, ki še zagotavlja *ugodno* stanje, je

tako lahko *obstoječe* območje razširjenosti. Ob tem je lahko nastala napaka, če je vrsta v letih pred ugotavljanjem območja razširjenosti (torej v 70-tih in 80-tih letih) imela bistveno večje območje razširjenosti. Za Slovenijo zanesljivih podatkov iz tega obdobja ni. Podatki iz drugih evropskih držav, ki z nami delijo populacijo hribskega škvrjanca, pa pravijo, da je vrsta v obdobju 1990-2000 stabilna, doživela pa je historičen upad v obdobju 1970-1990.⁷

Velikost habitata. Njegov habitat v Sloveniji je mozaik odprtih, zlasti travniških površin in gozdov, drevesnih pasov in omejkov. Definicija iz Direktive govori o v predvidljivi prihodnosti dovolj velikem *habitatu* za vzdrževanje populacij, tukaj se omejujem na najbolj pozornost zbujujoče območje v Sloveniji – Kras, ki vzdržuje 50 % celotne slovenske populacije hribskega škvrjanca. Od dogajanja na tem območju je odvisna večina slovenskih hribskih škvrjancev. Populacija hribskih škvrjancev na Krasu se ocenjuje na 1.500 – 2.000 parov⁸, kar je več kot katerokoli mednarodno pomembno območje za ptice (IBA) v državah EU 15.⁹ Trenutni obseg bistvenega habitata na Krasu, trajnih travnikov, je ca. 14.500 ha (vir: zajem rabe zemljišč 2005 - MKGP). Iz tega bi lahko sklepali, da *obstoječi* obseg habitata še zagotavlja *ugodno* stanje. Definicija iz Direktive poudarja tudi predvidljivo prihodnost, ki se v teh primerih smiselno nanaša na obdobje pravnih aktov, dokumentov, ipd., ki segajo nekaj let v prihodnost. Tak dokument so tudi ukrepi SKOP, ki kot ukrepi pogodbenega varstva

7. BirdLife International (2004): *Birds in Europe. Population estimates, trends and conservation status.* Cambridge, UK.

8. BOŽIČ L. (2003): *Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2 - Predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji.*

9. BirdLife International (2000): *Additional information for application of the IBA C criteria: Annex I species populations on IBAs and sizes of SPAs in the EU. Elaborat BirdLife International.*

zagotavljajo uresničevanje obveznosti s strani kmetov še 5 let od leta sklenitve. Na območju Krasa je bilo leta 2004 v tiste ukrepe SKOP, ki zagotavljajo ohranjanje trajnih travnikov kot travnike, še vnaprej vključenih ca. 2.640 ha travnikov. Po vseh virih, tako kmetijskih kot ornitoloških, je na območju očiten trend zaraščanja travniških površin, zato je najbolj korektna ugotovitev, da približno petina vsega bistvenega habitata škrjanca v pogodbenem varstvu še ne zagotavlja ugodnega stanja v predvidljivi prihodnosti.

Populacijska dinamika. Že v poglavju Območje razširjenosti najdemo ugotovitev, ki je relevantna tudi za ugotavljanje popu-

lacijske dinamike - po znanih literaturnih podatkih in občasem in lokalnem spremljanju velikosti populacije se stanje (tudi ocene velikosti populacije) ni bistveno spremenilo. Do leta 2005 ni bilo sistematskega monitoringa, ki bi dal natančnejše podatke o populacijskem trendu. V letu 2005 je bil v okviru projektne naloge MOP – ARSO vzpostavljen sistematski monitoring za namen ugotavljanja trenda populacij hribskega škrjanca na najpomembnejših območjih za to vrsto. Ob nadaljevanju tega monitoringa tudi v prihodnjih letih pa bo mogoče z večjo zanesljivostjo soditi tudi o uspešnosti ukrepov za zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti te vrste.

Nekoč povsod razširjen in številen **poljski škrjanec** (*Alauda arvensis*) danes v mnogih evropskih državah izginja.

Avtor: Peter Buchner

Natura 2000: Slovenija na razvojnem razpotju?!

dr. Fedor Černe, Svet Republike Slovenije za trajnostni razvoj

Slovenija je v okviru EU-25 država z najvišjim deležem območij NATURA 2000 (v nadaljevanju: Natura). Takšen rezultat je mogoče poenostavljeno razumeti kot verifikacijo nečesa, kar smo ves čas poudarjali in kar je bilo tako ali drugače zapisano kot deklarativni cilj v različnih dokumentih. Opredelitev območij ter ostre razprave v zvezi z umeščanjem vetrnih elektrarn na območju Volovje rebri je polariziralo javnost in posledično pripeljalo do dveh, v osnovi povsem različnih pogledov na Naturo kot:

- razvojno slabost z elementi: izguba nacionalne suverenosti, strokovna napaka, ovira razvoju na lokalni ravni, napačno sporočilo bodočim kandidatkam za članstvo v EU idr.;
- razvojno priložnost z elementi: izpolnitev odgovornosti do bodočih generacij, priložnost za praktično uveljavljanje razvoja po načelih trajnosti, priložnost za krepitev vseh treh stebrov trajnosti tudi na današnjih slabo razvitih območjih in območjih demografske krize, sporočilo bodočim kandidatkam za članstvo v EU o pomenu odločne politike pri uveljavljanju načel trajnosti.

Na podlagi pojava dveh praktično izključujočih se pogledov, ki sta se zarezali celo znotraj krogov naravovarstvenikov (z očitki drugi strani, da ne razume bistva trajnostnega razvoja), je mogoče postaviti tezo, da je Slovenija na razvojnem razpotju. Odločitev glede vetrnih elektrarn v takšnem kontekstu dejansko posega v samo jedro razlik med koncepti in z vidika smeri prihodnjega razvoja bistveno presega pomen investicije kot takšne ter ji določa nacionalno relevanten pomen.

Zagovarjam tezo, da se bo Slovenija razvijala tako, kot bo želela in znala videti in razumeti svoje potenciale – z besedami *Chopre in Simona* (»Kar vidiš, to postaneš«). Izziv je vse prej kot preprost in povezan z razumevanjem temeljnega problema uveljavljanja razvoja po načelih trajnosti. Pri tem se lahko sklicujem na *Shearmana*,¹⁰ ki pravi, »da lahko pojem uravnoveženost uporabljamo predvsem kot modifier (t.j. prikrojevalec). Ko opisujemo uravnoveženi razvoj, uravnoveženo kmetijstvo, uravnoveženi ekosistem itd., samo vpeljujemo različnost v odnosu na neuravnoveženost pojavne oblike istih stvari. Tisto, kar se spreminja, ni naša

10. Shearman, R. 1990. *The Meaning and Ethics of Sustainability. Environmental Management*, 14 (1990), No. 1, s.1-8

konceptija uravnoveženosti, ampak naše razumevanje razvoja, kmetijstva, družbe in drugega« (Shearman 1990, p.2). Drugačen pogled na NATURO je torej drugačen pogled na sedanji način upravljanja z naravo in obvladovanja razmerij med naravo in družbo.

Od te točke razmišljanja naprej nam ostane ta na voljo dve opciji: storiti nič ali prevzeti aktiven odnos do potencialov NATURE.

Prva opcija predpostavlja ohranjanje sedanjih razmerij, ki bodo v skladu z znanim antropocentričnim konceptom razvoja šla v sicer postopno, a sistematično krčenje pestrosti (in torej tudi zmanjševanje območij NATURE) – seveda vedno v imenu trajnostnega razvoja (pri tem se sklicujem na prevladujočo argumentacijo zagovornikov vetrnih elektrarn na lokaciji Volovja reber). Rezultat bo postopno približevanju statističnemu povprečju EU ter pomembna okrnitev razvojnega kapitala bodočim generacijam, kar brez dvoma sta tako raznovrstnost kot obširna območja »tišine«, ki v EU že ima status redke dobrine.

Druga opcija izhaja iz predpostavke, da je izjemnost raznovrstnosti slovenskega prostora (z NATURO kot pomembnim elementom) lahko temelj nacionalnega razvojnega profila z enako težo, kot je npr. element varnosti razpoznavni znak za Švico, natančnost za Nemčijo ipd. Še več, je lahko bistven vzvod uveljavljanju načel trajnosti v svojem izvornem pomenu, saj pravilno ovrednoten lahko bistveno prispeva k zmanjšanju

razlik med regijami in prinaša več blaginje območjem, ki so danes na razvojnem obrobju. Takšna opcija je lahko uspešna le, če smo sposobni doseči dogovor:

- da je Slovenija dežela izjemnega bogastva in lepote raznovrstne narave ter bogate kulturne dediščine;
- da je to bogastvo ena bistvenih, v dosežanju razvoju premalo izkoriščenih podlag za razvoj in da mora postati eden bistvenih pogojev za razvoj države, ter da
- Slovenija lahko gradi svojo blagovno znamko v mednarodnem prostoru prav na različnosti bogastva narave in kulture in jo s tem ohranja naslednjim generacijam.

Projekt, kot je predstavljen, je brez prave primerjave v mednarodnem prostoru, empirični dokazi o uspešnosti so do sedaj razvidni¹¹ na regionalni ravni. Za uresničevanje takšnega pogleda je treba:

- doseči najširše soglasje in razvojno samozavest;
- uveljaviti razvoj novega tipa na načelih trajnosti, ki je bistveno različen od prevladujočih političnih in gospodarskih silnic razvoja na podlagi dolgoročne degradacije naravnih virov;
- preseči aktualne odpore, saj bodo na začetku glasovi proti zanesljivo močnejši od glasov za, ni pa rečeno, da je takšno tudi razmerje v številu zagovornikov (na tej točki se razmišljanje približa sferi politike);
- sprožiti vprašanje o primernosti aktualnih mehanizmov na ravni EU za podporo takšnim pristopom.

11. Getzner, M. in Jungmeier, M. Conservation policy and the regional economy: the regional economic impact of Natura 2000 conservation sites in Austria. *J.Nat. Conserv.*, 10, 25-34 (2002)

Zastopstvena vloga Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije in pomen strokovnih služb pri vzpostavljanju in ohranjanju območij Natura 2000

mag. Miran Naglič, mag. Zdenka Kramar, dr. Jernej Demšar, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Od začetkov vzpostavljanja območij Nature 2000 v Sloveniji se na KGZS zavedamo, da je osnovni namen opredeljevanja teh območij ohranjanje biotske raznovrstnosti prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst oz. zagotavljanje ugodnih razmer za ohranjanje vrst, s tem pa posredno tudi ohranjanje tradicionalnih elementov in vrednot naravne krajine. Zavedati pa se moramo, da v splošnem območja Natura nikakor ne pomenijo vzpostavljanje »naravnih rezervatov«, čeprav bo verjetno tudi kateri med njimi. Za ohranjanje teh območij in obstoječega stanja v njih pa hkrati ne sme biti okrnjen razvoj kmetijstva in gozdarstva.

Z opredelitvijo tako velike površine (skoraj 36 %) je država Slovenija naredila nepovraten korak, saj poti nazaj ni več. Država je s tem prevzela zelo veliko odgovornost saj bo ob morebitnem zmanjšanju intenzivnosti kmetovanja in gozdarjenja, še posebej na območjih, ki so za kmetijsko dejavnost manj ugodni, lahko prihajalo do še močnejšega opuščanja obdelovalnih površin. Država se je zavezala, da bo ta območja še naprej obdržala vsaj v takšnem stanju, v kakršnem so danes, kar pa lahko naredi le z ohranjanjem kmetijske in gozdarske dejavnosti. Država

je postavljena v nekakšno pat pozicijo, kajti če tega problema ne bo reševala s podporo kmetijstvu, teh območij ne bo mogla ohranjati niti s še tako dobro organizirano naravovarstveno in komunalno službo.

Strokovno presojo in določitev območij Natura 2000 je ob sodelovanju nekaterih institucij pripravilo Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, KGZS pa ni bila vključena v ta proces. Tako smo bili v svetovalni službi postavljeni pred dejstvo, da se seznanimo z obsegom in varstvenim ciljem posameznih območij in v vlogi komunikatorja o tem pomagamo informirati kmete in širšo javnost. Pri tem smo velikokrat naleteli na težave, saj je opredeljevanje zaščitene območij in informiranje kmetov in širše javnosti brez jasnih informacij o tem, kaj se bo s temi območji dogajalo, zelo težavno (neznani so načini upravljanja – kmetovanja na teh območjih - omejitve in financiranje teh območij - brez jasnih finančnih posledic na stroškovni in prihodkovni strani).

Na KGZS menimo, da je treba vsa odprta vprašanja opredeliti v najkrajšem možnem času in uskladiti zahteve in nivo ukrepov še pred začetkom priprave upravljaljskih

načrtov, pri katerih želimo aktivno sodelovati s strokovnimi službami in imeti možnost soodločanja pri končni potrditvi ali zavrnitvi posameznega upravljalvskega načrta. Metodologija izdelave upravljalvskih načrtov je sicer lahko različna, načeloma pa vsebujejo poleg natančnega opisa območja (fizične, ekološke in biološke značilnosti, gospodarskih in socialno-ekonomskih značilnosti na območju) tudi natančno opredeljevanje aktivnosti (dejavnosti) za zagotavljanje ugodnega stanja določenih vrst ali habitatov na opredeljenih območjih. Natančno postavljeni cilji za ohranjanje ugodnega stanja za določeno vrsto ali habitatni tip, ob upoštevanju vseh nevarnosti na območju in zunaj njega, ki lahko negativno vplivajo na ohranjanje ugodnega stanja, pripeljejo do dejavnosti oz. aktivnosti, s katerimi bomo lahko ohranjali ugodno stanje na območju.

Glede na široki spekter vrst in habitatnih tipov, zaradi katerih so območja opredeljena kot Natura 2000, ni mogoče uporabiti standardne formule za upravljanje, zaradi česar bo verjetno izdelanih več različnih »tipov« upravljalvskih načrtov. Ker se na slehernem od območij srečujejo različna strokovna področja (naravovarstvo, upravljanje z vodami, prostorsko načrtovanje, gozdarstvo, kmetijstvo, lovstvo, ribištvo...), je verjetno še najpomembnejše, da bo sleherni upravljalvski načrt medresorsko usklajen. Pri tem pa velja omeniti, da načeloma ni določeno, kdo pripravi upravljalvski načrt, kdo predlagani upravljalvski načrt potrjuje, kako bodo izbrani potencialni upravljalvci oz. skrbniki in v kateri fazi in kako se bo v sprejemanje upravljalvskih načrtov vključila javnost. Še posebej se nam pri pripravi upravljalvskih načrtov zdi

pomembno vključevanje ljudi s tega območja in ne le stroke.

Na področju kmetijstva, v nasprotju z drugimi strokovnimi področji (predvsem gozdarstvom), ne poznamo identičnega načina načrtovanja upravljanja s kmetijskimi zemljišči na določenem območju. V kmetijstvu smo namreč bolj ali manj omejeni z ukrepi skupne kmetijske politike oz. z ukrepi, ki se opredelijo kot prednostni v posameznem programskem obdobju. Z vse večjim javnim interesom za ohranjanje okolja ali bolje tudi s priznavanjem ključne vloge kmetijske dejavnosti pri ohranjanju naravnega okolja smo se srečali z uvajanjem SKOP-a, in sicer z ukrepi »ohranjanje kmetovanja na zavarovanih območjih«, »ohranjanje ekstenzivnega travinja« in »ohranjanje travniških habitatov«, »travniški sadovnjaki«, posredno pa tudi »izvajanje kolobarja na njivskih površinah«. Ukrepi, ki se neposredno nanašajo na zagotavljanje ugodnega stanja različnih živalskih in rastlinskih vrst – »ohranjanje ekstenzivnega travinja«, »ohranjanje travniških habitatov«, »travniški sadovnjaki« – so tisti, v katere so se kmetje vključevali najmanj številčno.

Pri pripravi in uresničevanju upravljalvskih načrtov se mora še tako zagret zagovornik naravovarstva zavedati, da gre za »upravljanje« z načini gospodarjenja na zasebnih zemljiščih. Neodvisno od načina neposredne implementacije upravljalvskih načrtov je kar nekaj težav pri njihovem uresničevanju na kmetijskih površinah: privatna lastnina, razparceliranost, prostovoljni vstop v SKOP in s tem tudi prostovoljno uresničevanje ukrepov, ki se nanašajo na ohranjanje ugodnega stanja za posamezne rastlinske in živalske vrste.

Glede na izkušnje pri vključevanju v tovrstne ukrepe je mogoče zaključiti, da so za lastnike kmetijskih zemljišč premalo stimulatívni, da bi se odločili zanje, ali pa so to površine, ki za kmetijsko pridelavo »niso zanimive«. Vsekakor pa pričakujemo, da tudi na območjih, opredeljenih v območja

Nature 2000, intenzivna kmetijska pridelava ne bo povsem omejena, prav tako tudi ne nujno zaokroževanje in povečevanje posesti. Ne glede na Naturo 2000 slovenske kmetije ne bodo ubežale nadaljnjim strukturnim spremembam, ki jih narekuje Skupna kmetijska politika in s tem možnost preživetja ter ohranjanje kmetijske dejavnosti v državi. Posamezne kmetije bodo tudi v prihodnosti povečevale obseg kmetijske pridelave, pri tem bo ključna tudi možnost uporabe kmetijskih zemljišč. Na večini območij Nature 2000 je večji del kmetijskih zemljišč slabše kvalitete (nagnjenost terena, kakovost tal, zamočvirjenost). Na teh območjih se bomo v prihodnosti še najbolj intenzivno srečali s problemom intenzifikacije na eni strani in opuščanjem kmetovanja na drugi strani. Omejevanje intenzifikacije na teh območjih torej nikakor ne bo zagotovilo ohranjanja ugodnega stanja za izbrane vrste oz. habitate. Posebej za ta območja velja, da je ekstenzifikacija rabe (že sedaj ekstenzivno rabljenih zemljišč), ki pogosto vodi v opuščanje rabe in zaraščanje, večji problem kot intenzifikacija.

Z vključevanjem čim večjega števila kmetov in s tem kmetijskih površin v sonaravne oblike kmetovanja (SKOP) bo tudi na območjih Nature 2000 to prvi korak za zagotavljanje ugodnega stanja za živalske in rastlinske vrste. Za območja, kjer bodo veljala strožja in natančnejša določila (večje omejitve)

glede rabe kmetijskih zemljišč z namenom ohranjanja specifičnih vrst, bo treba poiskati dodatne finančne vzpodbude (poleg sedanjih plačil v okviru ukrepov SKOP) za lastnike, hkrati pa tudi spremljajoče ukrepe (npr. poraba organske mase). Tovrstne vzpodbude pa verjetno niti niso več izključno področje kmetijstva. Tako bodo tudi dolgoročno lastniki, predvsem pa kmetje na teh območjih, v večji meri pripravljeni opravljati kmetijsko dejavnost na manj kakovostnih kmetijskih zemljiščih. Za posamezne kmetije lahko ekstenzivna raba travinja - storitev košnje - z namenom ohranjanja ugodnega stanja za določene vrste pomeni tudi pridobivanje dodatnega dohodka na kmetiji. Seveda pa bo osnova soglasje številnih lastnikov na opredeljenih območjih. Posestna struktura bo tudi na območjih Nature 2000 ena izmed hujših težav pri zagotavljanju ugodnega stanja.

Na koncu želimo jasno izpostaviti, da bo v primeru zaostrovanja pogojev kmetovanja na območjih Natura 2000 prišlo do povečanega opuščanja kmetijske in gozdarske dejavnosti, kar bo posledično povzročilo več negativnih vplivov na ohranjanje okolja, kot pa v primeru ohranjanja obstoječega načina kmetovanja in gozdarjenja.

Veliki strnad (*Miliaria calandra*) je zelo številen na suhih traviščih Visokega in Nizkega krasa.

Avtor: Peter Buchner

Izvajanje celostne presoje vplivov na okolje na območjih Natura 2000

mag. Vesna Kolar Planinšič, Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor

Slovenija je v svoj pravni red vključila tudi Direktivo o presoji nekaterih planov in programov na okolje. Kljub temu da je praksa v preteklosti tu in tam že kazala bogate metodološke izkušnje na področju presoj, do pričetkov implementacije na podlagi Zakona o varstvu okolja v praksi prihaja postopoma. V razvoju so tako metodologija in postopki presoje, ki jih vodi Ministrstvo RS za okolje in prostor. Na podlagi analize 350 primerov prikazujemo izkušnje temeljite presoje vplivov na okolje ter uporabo tega okoljskega instrumenta v povezavi z Naturo 2000.

Pravni okvir. Direktiva 2001 /42/EC Evropskega parlamenta in sveta z dne 27. junija 2001 o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje je bila v Sloveniji v celoti prenesena v pravni red z Zakonom o varstvu okolja. Ta med drugim v 40. členu določa, da je zaradi uresničevanj načel trajnostnega razvoja, celotnosti in preventive treba v postopku priprave plana, programa, načrta, prostorskega ali drugega akta, ki jih s skupnim imenom imenujemo plani, katerih izvedba lahko pomembno vpliva na okolje, treba izvesti celostno presojo vplivov njihove izvedbe na okolje. S presojjo se ugotovijo in ocenijo vplivi na okolje in vključenost

zahtev varstva okolja, ohranjanja narave, varstva človekovega zdravja in kulturne dediščine v plan in pridobi potrdilo ministrstva o sprejemljivosti njegove izvedbe.

Presoja se izvede za plan ali spremembo plana, ki ga na podlagi zakona sprejme pristojni organ države ali občine za področja: urejanje prostora, upravljanja voda, gospodarjenja z gozdovi, lova, ribištva, rudarstva, kmetijstva, energetike, industrije, transporta, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbe prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacije in turizma. Presoja se izvaja za plan z navedenega področja, če se z njim določa ali načrtuje poseg v okolje, za katerega je treba izvesti presojo vplivov na okolje ali če obsega posebno varstveno območja Natura 2000 po predpisih o ohranjanju narave ali pa bi izvedba plana nanje lahko vplivala.

Zakon o ohranjanju narave pa je pravna osnova za presojo sprejemljivosti na naravo, ki zadeva uresničevanje 6. in 7. člena Direktive o habitatih 79/409/EGS in Direktive 92/43/EGS, torej neposredno navezavo na presojo sprejemljivosti v primeru posebnih ohranitvenih območij in posebnih varstvenih območij - Natura 2000. Podrobnejši postopek in vsebine okoljskega poročila

določa Uredba o okoljskem poročilu, ki se navezuje na Pravilnik o presoji sprejemljivosti izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja. Sestavni, a ločen del okoljskega poročila v postopku celostne presoje je presoja sprejemljivosti na naravo. Metodološko smo se pri strokovnem delu pravilnika zgledovali ravno po avstrijskih izkušnjah, ki kažejo, da je eksaktnost boljša za sprejem in razumevanje učinkov vpliva na njene sestavine: habitatne tipe in vrste.

Cilji in razumevanje. Osnovni cilj postopka celostne presoje vplivov na okolje je vključevanje okoljskih vidikov v načrtovanje v zelo zgodnji fazi. Postopek naj bi zagotovil transparentnost glede okoljskih odločitev in variantno obravnavo planov, tako da bi lahko resnično izbirali med variantami po principu maksimalnega doseganja okoljskih ciljev in minimalnega okoljske škode. Ti principi so jasno zapisani tudi v 6. okoljskem akcijskem programu, ki ga je sprejela Evropska unija.

Nadvse pomembno je, da se presojajo že strateški dokumenti, saj predvsem na primeru prostorskih in drugih planov velja načelo skladnosti nadrejenih aktov s podrejenimi. Na osnovi planov nižje ravni ne moremo spreminjati odločitev, podanih v planih višje ravni.

Okoljsko poročilo, ki ga pripravljavec plana pripravi za začetek druge faze postopka, prispeva k ovrednotenju variant in izboru variant, ki so okoljsko sprejemljive. Variant je lahko več, morajo pa biti realne. Medtem ko je bilo okolje marsikdaj v vlogi šibkejšega in so bile v prenekaterih primerih odločilne prometno-tehnične ali druge vsebine, postop-

pek celostne presoje omogoča tudi odločitev, da se sprejemljivost posega zavrne.

Izkušnje. Postopka celostne presoje smo se v Sloveniji lotili v letu 2004, z uresničevanjem zakonodaje pa nadaljujemo tudi v letu 2005. Na podlagi 350 primerov predstavljamo odločitve prve faze, v kateri se z vidika Nature 2000 ali posega, ki mora biti deležen presoje vplivov na okolje, presoja nujnost nadaljnje faze postopka, v kateri se pripravijo okoljska poročila. V 34 % planov, za katere je ministrstvo prejelo obvestilo o nameri, je bil postopek celostne presoje nujen zaradi Nature 2000, medtem ko v 58 % izdelava okoljskega poročila ni bila potrebna, saj je presoja 1. stopnje ugotovila verjeten nepomemben vpliv. V 8 % so bile izdane pogojne odločbe v primeru, da bodo kapacitete posegov v času javne razgrnitve dosegle kapacitete po Uredbi o presoji vplivov na okolje.

Presoja državnih lokacijskih načrtov.

V Sloveniji avtocestno povezavo še razvijamo, prav tako je v razvoju tudi regionalna infrastruktura. Razvija se tudi energetska infrastruktura od graditve hidroelektrarn do plinovodov in daljnovodov različne kategorije. Postopke priprave državnih lokacijskih načrtov vodi Urad RS za prostorsko planiranje na Ministrstvu za okolje in prostor. Za presojo navedenih programov skrbi isto ministrstvo v okviru Direktorata za okolje. V tem primeru sta okolje in prostor integrirana ne le v imenu institucije, marveč tudi v resnici, saj brez dobrega notranjega delovanja celostna presoja vplivov na okolje kot instrument ne more prispevati k okoljsko boljšim planom in programom. V resnici se je veliko prostorskih postop-

kov pričelo pred leti, ko so bile že sprejete odločitve o posameznih delih tras, ki danes onemogočajo teoretično najprimernejše metode presojanja variant. V nekaterih primerih imamo samo varianto s posegom ali brez. Zato se spopadamo z zapletenimi problemi, ki pa jih je moč reševati le posamično.

Presoja Regionalnih zasnov prostorskega razvoja. Medtem ko se je v številnih državah kot najugodnejše merilo za izvajanje celostnih presoj izkazala ravno raven regionalnega razvoja, je Zakon o urejanju prostora ne navaja kot obvezno. Regionalna zasnova prostorskega razvoja obstaja kot možna kategorija plana. Regionalno merilo je bilo v okviru delovne skupine in aktivnosti EC opredeljeno kot najprimernejše za uresničevanje kompenzacijskih ukrepov v smislu izvajanja Direktive o habitatih. Ker je v Sloveniji v okviru Nature 2000 evropskega ekološkega omrežja

35,5 %, tej temi posvečamo veliko pozornosti. Regionalna zasnova prostorskega razvoja se izvaja, kadar občine izrazijo skupen interes po iskanju skupnih prostorskih rešitev. Tako je v Sloveniji v začetni pripravi 7 regionalnih zasnov. Zanje je že bila narejena presoja 1. stopnje in zanje se bo izvajala celovita presoja, vendar pa še nimamo prakse na tem področju. Metodološko bomo izhajali iz primerov dobre prakse v Evropski uniji in s pomočjo delavnic ter odprtega dialoga poskusili vzpostaviti tudi ustrezno strokovno platformo za razvoj na področju celostnih presoj. Kot dober primer takega začetka navajamo Regionalno zasnovo Primorske.

Presoja programov na generalni ravni.

Slovenija prav tako kot vse druge države Evropske unije trdno stopa na pota Lizbonske strategije. V pripravi imamo Strategijo razvoja in implementacijski državni razvojni program. Zanj ne bomo uporabili instrumenta celostne presoje, ampak smo se po analizi odločili za presojo na trajnost, torej na vse tri komponente razvoja: tako okoljski kot socialni in ekonomski vidik. V tej smeri tudi vidimo razvoj tako imenovane nove generacije presoj – »presoja na trajnost«. Presoja implementacijskih programov. Programi, ki določajo ukrepe, kot so Programi razvoja podeželja, Nacionalni gozdarski programi, pa bodo morali biti presojani, saj izjeme v direktivi v novi finančni perspektivi 2007 – 2013 ni. Direktiva izrecno navaja, da se ne uporablja za načrte in programe, ki se financirajo v tekočih programskih obdobjih: za Uredbi št. 1257/1999 in Uredbi sveta 1260/1999, to je za programski obdobji 2000-2007 in 2000-2006. Prav tako je razprava na Evropski komisiji jasno pokazala, da ta pričakuje izvedbo celostne presoje za operativne programe v novi finančni perspektivi v primeru Programa razvoja podeželja.

Strategije prostorskega razvoja občin oz.

prostorski red. Zakon o urejanju prostora nalaga občinam pripravo novih strategij do leta 2007, zato je v tem obdobju aktivnost priprave strateških planskih aktov na lokalni ravni v polnem teku. Ministrstvo na podlagi ocenjenega vpliva na varovana območja in ocene glede dejstva, ali plan zapade pod kategorijo plana, ki je predmet presoje vplivov na okolje, poda odločitev, ali je za plan treba pripraviti celostno presojo. Na podlagi okoljskega poročila, v katerem se

presojajo variante, presodimo o sprejemljivosti posegov.

Prostorski urbanistični pogoji ali manjša območja lokalnega pomena. Manjša območja lokalnega pomena načeloma niso predmet celostne presoje, razen v primerih, ko ni bil presojan nadrejeni plan. Presojajo trenutno izvajamo le za območja občin, ki imajo večino ozemlja »pokritega« s prostorskimi urbanističnimi pogoji in so v območjih Natura 2000, kjer je ocenjen verjeten pomemben vpliv.

Okoljsko poročilo, metode in kazalci. V drugi fazi postopka se pripravi okoljsko poročilo. Priporočeno je, da se začetna faza, tako imenovani »scoping«, opravlja čimbolj odprto in v konzultaciji s strokovno javnostjo, ki bi lahko prispevala k večji kakovosti poročila, četudi to ni eksplicitno predpisano. Izkušnje kažejo, da zapiranje v času opredeljevanja okoljskih ciljev in kazalcev ter vrednotenja odstopanj od doseganja ciljev, ni dobra naložba, saj je cilj celotnega postopka transparentnost, ki jo kaže vzpodbuditi že v začetni fazi. Okoljske cilje in kazalce je na podlagi uredbe, ki določa vsebine okoljskega poročila, možno poslati tudi v potrditev na ministrstvo. Okoljsko poročilo mora pripravljalec plana javno razgrniti in zagotoviti vključevanja izsledkov okoljskega poročila v končno rešitev plana.

Medresorsko sodelovanje. V okoljskem poročilu se ocenijo vplivi na doseganje ciljev s področja okolja, varovanja zdravja, kulturne dediščine, zato se moramo v postopku tudi posvetovati z organi, pristojnimi za te širše okoljske naloge. To so ustrezna ministrstva, ki jih opredeljuje Zakon o varstvu

okolja. Posvetovanje večinoma izvajamo z Ministrstvom za zdravstvo, Ministrstvom za kulturo in Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Namesto zaključka. Celostna presoja vplivov na okolje je postopek, ki prispeva k iskanju okoljsko ustrežnejših rešitev. Izkušnje ministrstva kažejo, da lahko pomembno prispeva k izboljšanju rešitev, nedvomno pa bo prispeval k strokovnemu načrtovalskemu naporu tako, da bi načrtovalci iskali realne variante na podlagi okoljskih izhodišč, ki jih daje zakonodaja in med katerimi so tudi območja Natura 2000. Vzpodbudil bo pripravo variant ter razpravo o variantah. Strateško pomembno je, da so vsi nacionalni operativni programi skladni z okoljskimi cilji. Cilj biotske raznovrstnosti je preprečiti njeno upadanje do leta 2008 v Sloveniji. Evropsko ekološko omrežje Natura 2000 naj bi k temu cilju pomembno prispevalo. Vendar je ta cilj uresničljiv le, če so vsi resorji pripravljene pogledati v ogledalo (= pripraviti okoljsko poročilo) in skorigirati predstave o nujnosti enega samega posega/plana/programa na en sam način v času ene generacije.

Kako upravljati z Natura 2000 območji

mag. Andreja Škvarč, Zavod RS za varstvo narave

Natura 2000 je omrežje evropsko pomembnih območij za ohranjanje narave. Vzpostavitev in dolgoročno ohranjanje omrežja je pravna obveza vseh držav članic EU. Ob vstopu Slovenije v EU v letu 2004 je bil pripravljen tudi predlog slovenskega omrežja Natura 2000. Medtem ko čakamo na potrditev predloga s strani EU, razvijamo nadaljnje korake: kako z omrežjem upravljati in ga vzdrževati v ugodnem stanju. Upravljanje območij Natura 2000 je v grobih okvirih predpisano v dveh direktivah, v Direktivi o habitatih in Direktivi o pticah.

V Direktivi o habitatih ima glede upravljanja območij ključno vlogo 6. člen. Sestavljen je iz štirih odstavkov, od katerih sta v smislu upravljanja pomembna zlasti prva dva, medtem ko druga dva postavljata vrsto predpisov glede varovalnih mehanizmov pri načrtih in projektih, ki bi lahko imeli pomemben negativen vpliv na območja Natura 2000.

Prvi odstavek 6. člena zajema splošen varstveni režim za ohranjanje posebnih ohranitvenih območij (SAC). Države članice morajo določiti potrebne ohranitvene ukrepe, ki po potrebi vključujejo upravljalške načrte, pripravljene posebej za ta območja ali zajete

v drugih razvojnih načrtih, in ustrezne zakonske, upravne in pogodbene ukrepe, ki ustrezajo ekološkim zahtevam naravnih habitatnih tipov iz Priloge 1 in vrst iz Priloge 2 na teh območjih. Slednje velja za vse habitattne tipe iz Priloge 1 in vrste iz Priloge 2, obstoječe na območju, z izjemo tistih, ki so v standardnih obrazcih (SDF) označeni kot nepomembni. Odstavek se navezuje na tretji odstavek 2. člena, ki pravi, da je treba pri določitvi ukrepov upoštevati gospodarske, družbene in kulturne potrebe ter regionalne in lokalne značilnosti.

6. člen torej določa naslednje tipe ohranitvenih ukrepov:

a) upravljalški načrti

Upravljalški načrti niso vedno potrebni. Če se država članica odloči za načrt, ga je smiselno pripraviti pred uresničevanjem drugih ukrepov iz prvega odstavka 6. člena, še zlasti pred dogovorom o pogodbenem varstvu.

b) zakonski, upravni in pogodbeni ukrepi
Uresničevanje teh ukrepov je obvezno. Ponavadi imajo ti ukrepi pozitiven učinek, izjemoma pa ukrepi ne določajo nobene akcije. V primeru, da določeni ukrepi na območju

že obstajajo in so ocenjeni kot primerni in zadostni, ni treba uveljavljati novih. Pri izbiri ukrepov ni določene nobene hierarhije, lahko se uresničuje en ukrep ali več hkrati, lahko pa so tudi vključeni v upravljalске načrte.

Drugi odstavek 6. člena predpisuje uresničevanje ukrepov, ki preprečujejo uničevanje habitatov in vznemirjanje vrst. Države članice morajo storiti vse potrebno, da na posebnih ohranitvenih območjih preprečijo slabšanje stanja naravnih habitatov in habitatov vrst ter vznemirjanje vrst, za katere so bila območja določena, če bi tako vznemirjanje lahko pomembno vplivalo na cilje te direktive.

Gre za ukrepe preprečevanja vseh preteklih, sedanjih in prihodnjih namernih (ali predvidljivih naključnih) dogodkov, ki bi povzročili slabšanje stanja habitatov v smislu fizične degradacije in hujše vznemirjanje vrst. Predpis velja tudi zunaj meja območij, če dejanja vplivajo na stanje znotraj območij. Določila tega odstavka veljajo za vrste in habitatne tipe, zapisane v SDF. Poslabšanje stanja habitatov in vrst na območju se ocenjuje glede na (ugodne) ohranitvene statuse, zapisane v SDF. Pri ocenjevanju je treba upoštevati splošni ohranitveni status vrste ali habitata (v biogeografski regiji) in lokalne razmere (na območju). Pri tem je splošno pravilo, da se slabšanje stanja ocenjuje od primera do primera, z uporabo indikatorjev in glede na velikost spremembe, ki jo povzročajo.

V Direktivi o pticah najdemo analogijo z gornjim ukrepom v 4. členu. V zvezi z območji, pomembni za varstvo ptic, države

članice sprejmejo primerne ukrepe, da ne pride do onesnaženja ali poslabšanja stanja habitatov ali kakršnih koli motenj, ki v taki meri vplivajo na ptice, da bi bilo to pomembno glede na varstvene cilje. Države članice si prizadevajo, da ne bi prišlo do onesnaženja ali poslabšanja stanja habitatov tudi zunaj teh območij varstva.

V Sloveniji se upravljanje območij v okvirih varstva narave šele pričinja, upravljalški načrti so maloštevilni. Med obstoječimi načrti (in tistimi v pripravi) so večinoma tisti, ki zadevajo parke.

Kot pravne osnove upravljanja in upravljalških načrtov v okviru Nature 2000 velja izpostaviti naslednja dva dokumenta:

V Zakonu o ohranjanju narave (Ur. l. 96/04) je v 33. členu zapisano, da vlada določi posebna varstvena območja in varstvene cilje, predpiše varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov ter zagotavlja njihovo varstvo z ukrepi varstva naravnih vrednot ter po drugih predpisih, kamor se uvrščajo tudi načrti trajnostnega gospodarjenja oziroma upravljanja naravnih dobrin.

Načrtovanje varstva je podrobneje predpisano v Uredbi o posebnih varstvenih območjih (Ur. l. 49/04, 12. in 13. člen). Ukrepi varstva se lahko za vsako območje Natura opredelijo v programih upravljanja. Program upravljanja je operativni načrt s področja ohranjanja narave, ki ga sprejme vlada na predlog ministrstva v skladu s predpisi s področja varstva narave. Ukrepi se pripravijo ob upoštevanju značilnosti območja Natura,

vključno s socio-demografskimi in ekonomskimi značilnostmi, dejanskega stanja v ekosistemu ter obstoječih in pričakovanih dejavnikov ogrožanja. Program upravljanja vsebuje zlasti: podrobne varstvene cilje, ukrepe za doseganje varstvenih ciljev ter kazalce, ki jih je treba redno spremljati z namenom ugotavljanja učinkovitosti ukrepov.

Čeprav pravne podlage za upravljanje območij Natura 2000 in drugih zavarovanih območij obstajajo, koordiniranega upravljanja in poenotenih upravljalških načrtov v Sloveniji še nimamo.

Prvi korak k temu je projekt LIFE »Natura 2000 v Sloveniji: upravljalški modeli in informacijski sistem«. Projekt smo v ZRSVN pričeli v začetku leta 2005. Akcije, ki se neposredno dotikajo načrtovanja upravljanja, so naslednje:

1. izdelava priročnika za pripravo načrtov upravljanja (standardizacija oblike in vsebine strokovnih podlag upravljalških načrtov)
2. iskanje rešitev in priprava predlogov za vključevanje upravljanja Nature 2000 v obstoječe sisteme načrtovanja (npr. v gozdnogospodarsko, vodnogospodarsko načrtovanje ...)
3. izdelava upravljalških načrtov za 5 pilotnih območij (različnih po velikosti, kompleksnosti, ogroženosti in trenutnega načina upravljanja)

V času priprave tega prispevka smo že zaključili prvo od zgornjih akcij. Izdelali smo osnutek navodil za pripravo načrtov

upravljanja območij NATURA 2000 v Sloveniji. V okviru šestih delavnic je uredniška skupina pripravila dokument z naslovom »Vodnik vsebin za pripravo načrtov upravljanja območij NATURA 2000 v Sloveniji«. V uredniški skupini so s svojimi predstavniki sodelovali vsi sektorji, ki morajo pri svojem delu vključevati tudi načela Nature 2000: gozdarstvo, kmetijstvo, vodarstvo, ribištvo, prostorsko načrtovanje ter predstavniki Ministrstva za okolje in prostor in Zavoda RS za varstvo narave. Gre za usklajen in dogovorjen dokument. Kot referenčno podlago pri delu je skupina uporabljala Eurosite-ov »Management Planning Toolkit« ter upoštevala izkušnje strokovnjakov iz tujine (Europarc, Scottish Natural Heritage, Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio, Italy). Uporabnost Vodnika bo preizkušena na 5 pilotnih območjih v naslednjih dveh projektih letih.

Dokument vsebuje celoten spekter vsebin, pomembnih z vidika upravljanja, ki naj jih vsebujejo strokovne podlage za upravljanje območij Natura 2000. V dokumentu je natančno določen in opisan postopek priprave podlag, od zbiranja izhodiščnih informacij o območju in stanju območja do vrednotenja stanja, postavitve dolgoročnih in operativnih ciljev ter ukrepov.

Na tako pripravljenih strokovnih podlagah bodo temeljili bodisi upravljalški načrti bodisi zakonski, upravni ali pogodbeni ukrepi. Koncept vsebine upravljalškega dokumenta bo torej enak tako v primeru obsežnega upravljalškega načrta za večje, kompleksno območje kot v primeru enostavne pogodbe za majhno območje.

Vodnik je namenjen strokovnjakom na Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave, Ministrstvu za okolje in prostor ter vsem sektorjem, ki se ukvarjajo z načrtovanjem rabe naravnih dobrin in prostora.

Trenutno smo na Zavodu RS za varstvo narave v fazi načrtovanja upravljanja območij Natura 2000. Slednje obsega tako zbiranje znanja o ekoloških zahtevah vrst in habitatnih tipov, njihovem ugodnem ohranitvenem stanju ter vzrokih ogrožanja le-tega kot vzpostavitev metodološko enotnega sistema postavljanja varstvenih ciljev, usmeritev in ukrepov. Razvijamo najbolj primerne metode glede na biotske, geografske in socio-ekonomske razmere v Sloveniji.

Močno ogrožen **vrtni strnad** (*Emberiza hortulana*) naseljuje, suha kraška travišča.

Avtor: Tomaž Mihelič

O

območja Natura 2000 v Sloveniji in regionalna politika

Katarina Groznik Zeiler, Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko

V predavanju smo predstavili, kakšno vlogo regionalna politika ima oz. bi lahko imela pri aktivnem ohranjanju narave v širšem smislu, kamor sodijo tudi območja Natura 2000. Na prvi pogled namreč povezava regionalne politike z ohranjanjem narave ni tako očitna in močna, kot je to v primerih kmetijstva in gozdarstva. Temeljni skupni imenovalec regionalne politike in ohranjanja narave pa je zagotovo trajnostna raba naravnih virov. To še posebej velja za območja Natura 2000, na katerih je trajnostna, tradicionalna raba naravnih virov pogosto celo nujna za doseganje ciljev varstva teh območij. Regionalna politika je pomembna pri postavitvi prioritete določene regije, pri čemer pa se upoštevajo tudi naravne danosti in morebitne prednosti določene regije zaradi dobro ohranjene narave. Vloga regionalne politike je lahko tudi v tem, da spodbuja interes za razvoj tam, kjer se ustavi kmetijstvo, ko npr. ni interesa za koriščenje subvencij za visokodebelne sadovnjake, da pomaga tam, kjer naleti na ovire turizem, ko npr. primanjkuje prenočiš in ni ponudbe domačih prehrabnih in drugih izdelkov. Prepričani smo, da ima regionalna politika pomembno vlogo pri skupnih prizadevanjih za uspešno ohranjanje narave ob sočasni skrbi za kakovostno življenje ljudi.

Presek območij Natura 2000 z manj razvitimi regijami pokaže, da imajo nekatere regije izjemno visok delež območij s statusom Natura 2000 (npr. Notranjsko-kraška regija 54 %, Jugovzhodna Slovenija 48 %, Pomurje 43 %). V Sloveniji imamo 12 razvojnih regij, za katere so v pripravi regionalni razvojni programi. Pregled trenutno veljavnih regionalnih razvojnih programov (na voljo prek spletne strani Agencije RS za regionalni razvoj <http://www.sigov.si/arr/>) pokaže, da je v opredeljenih vizijah regij ohranjena narava praviloma na visokem mestu. Tudi prioritete regij so zastavljene trajnostno, saj pokrivajo področja treh stebrov trajnostnega razvoja - gospodarstva, sociale in okolja. Pregled izvedbenih projektov regionalnih razvojnih programov pokaže, da je v večini regij mogoče zaslediti tudi okoljevarstvene projekte ali pa turistične projekte na temelju ohranjene narave in kulturne dediščine, a so prioritete pri uresničevanju regionalnih razvojnih programov postavljene drugače kot na načelni ravni, saj področje ohranjanja narave največkrat pristane na koncu prioritetnega seznama.

Pri nas je vloga regionalne politike predvsem v vzpostavitvi vmesne ravni med državno

in lokalno ravnjo, saj pokrajin za zdaj še nimamo. Regionalna raven omogoča specifičen, a še vedno dovolj celosten pogled na razvoj določenega območja. Cilji regionalne politike po Strategiji regionalnega razvoja Slovenije so (i) zmanjševanje razlik med regijami, (ii) preprečevanje nastajanja novih razvojno problematičnih območij, (iii) ohranjanje minimalne poseljenosti, (iv) približevanje razvitosti slovenskih regij obmejnim regijam Avstrije in Italije, (v) zmanjševanje razlik v zdravju med regijami. Poleg specifičnih ciljev regionalnega razvoja, ki namenjajo večjo pozornost območjem z razvojnimi problemi, je krovni cilj regionalnega razvoja trajnostni razvoj celotnega ozemlja Slovenije. Kot zanimivost naj navedemo, da se za naslednje programsko obdobje 2007 do 2013 preučuje možnost, da se v indeks razvojne ogroženosti, ki določa delitev evropskih in nacionalnih sredstev za regionalni razvoj, vključi tudi nekaj okoljskih kazalcev (npr. delež območij Natura 2000 znotraj posameznih regij).

V nadaljevanju smo predstavili organiziranost na področju regionalnega razvoja. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko pokriva področja regionalne politike Slovenije, evropske kohezijske politike in področje lokalne samouprave. Naša služba trenutno vodi tudi pripravo novega državnega razvojnega programa 2007-2013, ki bo rabil tudi kot podlaga za pogajanja za pridobitev sredstev iz evropskih skladov. Agencija RS za regionalni razvoj je strokovna institucija, ki bdi nad uresničevanjem neposrednih ukrepov regionalne politike, hkrati pa je ena njenih pomembnejših nalog upravljanje programa INTERREG, ki je naravnano izrazito trajnostno in med drugim omogoča tudi sofinan-

ciranje projektov, ki temeljijo na aktivnem pristopu ohranjanja narave. Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja podeljuje ugodna posojila, garancije, subvencije in nepovratna sredstva. V naslednjem programskem obdobju 2007-2013 bosta razvoj podeželja in regionalni razvoj še bolj povezana. Morda bi lahko sklad v prihodnje finančno podpiral tudi razvojno aktiviranje ohranjanja narave. Regionalne razvojne agencije so zadolžene za koordiniranje razvoja v posameznih razvojnih regijah Slovenije in s tem za pripravo regionalnega razvojnega programa in njegovo uresničevanje. Zaradi pojava centralizacije okrog večjih središč znotraj posameznih regij se v regionalni politiki vse več pozornosti namenja tudi območnim razvojnim agencijam, ki naj bi skrbele za to, da se postavi razvojne prioritete v subregijah in bodo te korektno zastopane v regionalnih razvojnih programih. V regionalni politiki imajo pomembno vlogo tudi občine, ki se jih vzpodbuja, da se medsebojno povezujejo za doseganje ciljev na področjih, ki presegajo ozke lokalne interese. Razvoj ob upoštevanju ohranjanja narave je dober primer takega področja.

Menimo, da je trajnostni razvoj v Sloveniji na načelni ravni razmeroma dobro upoštevan, težave pa so pri uresničevanju teh načel. Nujno bi bilo posebno spremljanje uresničevanja načel trajnostnega razvoja. V Veliki Britaniji so na primer vsi resorji zavezani k poročanju o uresničevanju načel trajnostnega razvoja, pomembno vlogo spremljanja pri tem pa ima tudi finančni resor, kar vpliva na to, da so drugi resorji bolj motivirani za sodelovanje. V Sloveniji lahko po našem prepričanju govorimo tudi o pozitivnih premikih. Svet za trajnostni razvoj deluje v okviru Službe

Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. Prenos tega sveta z Ministrstva za okolje in prostor je znamenje, da ne gre samo za okoljske zadeve, temveč za razvoj v širšem smislu. Ob novi postavitvi sveta je v njem dobil večjo vlogo tudi nevladni sektor (v prejšnji sestavi trije člani, v zdajšnji sedem), v svetu ni več zastopana večina ministrstev, ampak poleg naše službe le še Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Sekretariat Sveta za trajnostni razvoj, ki je sestavljen iz večine ministrstev, pa bi moral imeti vlogo medresorske skupine, znotraj katere bi bilo mogoče oblikovati posebne delovne skupine za aktualne zadeve trajnostnega razvoja v Sloveniji, kot je npr. razvojno aktiviranje ohranjanja narave v Sloveniji.

Izpostavili smo nekaj aktualnih zadev, ki so povezane z vprašanjem ohranjanja narave v okviru delovanja naše službe. Pri Svetu za trajnosti razvoj je po našem mnenju ključna njegova operacionalizacija, okrepitev vloge nevladnih organizacij, okrepitev sekretariata za konkretno medresorsko sodelovanje. Državni razvojni program 2007-2013 naj bi bil tudi izvedbeni akt Strategije razvoja Slovenije, ki je načelno tudi strategija trajnostnega razvoja Slovenije. Državni razvojni program pa bo hkrati tudi nacionalni strateški referenčni okvir oz. osnova za usmerjanje evropskih pa tudi nacionalnih razvojnih sredstev v prioritete razvoja. Ob nadpovprečnem deležu območij Natura 2000, ki po evropskih kriterijih priča o tem, da je ohranjenost narave v Sloveniji razmeroma dobra, verjetno med prioritete razvoja Slovenije sodi tudi razvojno aktiviranje te

posebnosti. V tem smislu želi naša služba podpreti tudi medresorski raziskovalni projekt, ki bi nadgradil obstoječe raziskave o razvoju na temeljih ohranjene narave in bi ponudil rešitve za čimprejšnje konkretne spodbude države za tovrstni razvoj. Območja varstva narave v najširšem smislu imajo svoje mesto tudi v novem zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

Izziv, kako celostno upravljati z območji Natura 2000 v Sloveniji, je precej kompleksen. Med spopadanjem s tem izzivom imajo svojo vlogo različna področja, kot so varstvo narave, kmetijstvo, gozdarstvo, šolstvo, turizem, regionalni razvoj in druga. Vsako izmed teh področij sledi svojim ciljem in se na svoj način spoprijema s tem vprašanjem. Skupen cilj pa je verjetno spodbujati razvoj, ki je trajnosten in z aktivno rabo pripomore k ohranjanju narave. Ob močnejšem medresorskem sodelovanju in namenskem združevanju sredstev bi bili prav gotovo lahko uspešnejši. Poleg dolgoročnih ukrepov, kot so npr. državni razvojni program do leta 2013, raziskave, izobraževanje, bi bilo nujno razmišljati o učinkovitih kratkoročnih ukrepih.

Zlatovranka (*Coracias garrulus*) je značilna karizmatična vrsta mozaične kulturne krajine Slovenskih goric. Vrsta je pri nas na robu izginotja.

Avtor: Dietmar Nill

V

loga gozdarstva pri upravljanju območij Natura 2000 v Sloveniji

Špela Habič, Zavod za gozdove Slovenije

O naravi Nature 2000. Zamisel o oblikovanju mreže ekoloških območij Natura 2000 je nastala v okolju, kjer je zaradi industrializacije, urbanizacije, intenzivnega kmetovanja in goste poseljenosti ohranjeno naravno okolje skrčeno na zelo majhne površine. Nekaj odstotkov ozemlja, ki ga je večina članic petnajsterice namenila območjem Natura 2000, lahko primerjamo z drobnimi pikami na pikapolonici, ki bodo je v oči z rdečega plaščka. Kot ohranjena območja narave se razlikujejo od spremenjenega degradiranega okolja.

V Sloveniji smo za območja Natura 2000 namenili 36 % površine, kar je gotovo tudi posledica ohranjenosti naravnega okolja pri nas. Zaradi lege na stičišču različnih geografskih regij in drugih pomembnih dejavnikov je Slovenija »vroča točka« biotske raznovrstnosti. Delež slovenskih gozdov, ki so razmeroma dobro ohranjeni, dosega že skoraj 60 % površine ozemlja. Razdrobljena zemljiška posest v mnogih kmetijskih območjih je skupaj z dokaj ekstenzivnim kmetovanjem pomemben dejavnik raznovrstnosti in pestrosti habitatnih tipov. Tudi vseh mokrišč nam še ni »uspelo« meliorirati in pozidati. Ohranjena so območja nad zgornjo gozdno mejo.

Pestrost in prepletenost življenjskih okolij, ki se izmenjujejo na dokaj majhnih površinah, lahko tako primerjamo s pisanimi krili metulja petelinčka, kjer je – v nasprotju s pikapoloničinimi pikicami – več kot tretjina površine pripadla Naturi 2000. Ob tem bi si naredili medvedjo uslugo, če bi odslej vso pozornost ohranjanja in varovanja naravnega okolja namenili zgolj območjem Natura 2000.

Vendar se moramo zavedati, da je ohranjanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov, ki je osnovni cilj vseh območij Natura 2000, mnogo lažje in cenejše na nekaj odstotkih ozemlja države kot na dobri tretjini. Obstoječega naravnega stanja, zaradi katerega je bilo posamezno območje uvrščeno v omrežje Natura 2000, v mnogih primerih ne bomo mogli preprosto »zamrzniti«. V naravi je stalno samo spreminjanje. Naravni procesi tečejo neprestano in družba jih (lahko) le deloma usmerja. Zato se bomo ob prizadevanjih za ohranjanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov v območjih Natura 2000 nujno srečevali z dinamiko in sukcesijskim razvojem ekosistemov.

Za primer si lahko ogledamo spreminjanje krajine v dolini Pivke na jugozahodu

Slovenije, ki je v znatni meri uvrščena v omrežje Natura 2000. Posnetki pokrajine iz leta 1895 kažejo kamnito, popolnoma ogolelo kraško površje, izčrpano zaradi prekomerne paše vseh vrst domačih živali. Sto in nekaj let po prvih pogozditvah, po dveh svetovnih vojnah, množičnem izseljevanju, industrializaciji in preselitvi prebivalstva v večja mesta, se večji del doline intenzivno zarašča.

Spreminjajo se tudi gozdovi, čeprav se nam na pogled zdi, da so bolj ali manj vedno enaki. Toda sto ali dvesto let stari podatki o gozdovih so zelo zgovorni. Za osrednje območje snežniških gozdov, ki v Sloveniji sodijo med najbolj ohranjene naravne gozdove, podatki kažejo, da so se v zadnjih dvesto letih spremenili tako deleži drevesnih vrst, zlasti bukve, jelke in smreke, kot tudi lesna zaloga. Ob sonaravnem gospodarjenju je še bolj izrazito današnje spreminjanje drevesne sestave v preteklosti spremenjenih gozdov, npr. na Pohorju ali Pokljuki. Zmes drevesnih vrst in zgradba gozdov se dokaj hitro spreminjata tudi v zgodnejših sukcesijskih stadijih gozdov ter na zaraščajočih se površinah. V mnogih primerih so ta območja vključena v omrežje Natura 2000, zato se zastavlja vprašanje, ali bomo z dokaj dragimi ukrepi v teh območjih upočasnjevali naraven sukcesijski razvoj oziroma ga vedno znova vračali na začetek.

»Upravljanje« slovenskih gozdov ali gozdno-gospodarsko načrtovanje. Slovensko gozdarstvo ima zelo dolgo tradicijo načrtovanja gospodarjenja z gozdovi, zagotavljanja trajnosti donosov in spremljanja učinkovitosti gospodarjenja. Po srednjeveških gozdnih redih, s katerimi so si skušali zagotoviti tra-

jno oskrbo z lesom zlasti iz zaledja največjih potrošnih žarišč (obmorska in rudarska mesta), se je sredi 19. stoletja začelo razvijati sodobno gozdnogospodarsko načrtovanje. Prva dva načrta za gozdove snežniškega posestva sta bila izdelana v letih 1864 in 1891. Schollmayer je leta 1906 razvil posebno kontrolno metodo za spremljanje stanja gozdov in rezultatov gospodarjenja, ki je vključevala evidentiranje vseh uresničenih ukrepov v gozdovih. Od tedaj se sistem gozdnogospodarskega načrtovanja ves čas izpopolnjuje in nadgrajuje v skladu s strokovnimi spoznanji in zahtevami družbe.

Sodobno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji temelji na načelih sonaravnosti, trajnosti in mnogonamenskosti. Prav to pa je pripeljalo do tega, da so gozdovi dobro ohranjeni in da pokrivajo kar 70 % območij Nature 2000. Oziroma, povedano drugače, kaka polovica slovenskih gozdov je vključena v evropsko ekološko omrežje.

Usmerjanje gospodarjenja z gozdovi, vključno z gozdnogospodarskim načrtovanjem, je določeno z Zakonom o gozdovih (Ur. l. RS št. 30/93 s kasnejšimi spremembami) ter s Programom razvoja gozdov (Ur. l. RS št. 14/96). Gozdnogospodarsko načrtovanje podrobneje določa Pravilnik o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih (Ur.l. RS št. 5/98), ki je ravno v tem času v postopku spreminjanja.

Z gozdovi v Sloveniji gospodarijo njihovi lastniki v skladu z gozdnogospodarskimi načrti. Te izdeluje Zavod za gozdove Slovenije, ki opravlja javno gozdarsko službo v vseh gozdovih, ne glede na lastništvo. Posto-

pek izdelave načrtov je javen in vključuje tudi sodelovanje lastnikov gozdov.

Načrtovanje poteka na treh ravneh. Slovenija je razdeljena na 14 gozdnogospodarskih območij. Načrte za ta območja izdelujemo vsakih 10 let od leta 1971 dalje. Sedaj veljavni načrti so izdelani za obdobje 2001 – 2010. Vsako gozdnogospodarsko območje je razdeljeno na gozdnogospodarske enote, katerih površina znaša v povprečju med 3.000 in 5.000 ha. V Sloveniji je 250 gozdnogospodarskih enot. Tudi zanje izdelujemo načrte vsakih 10 let (od 50-ih let 20. stoletja dalje), vendar pa v nasprotju z območnimi načrti niso izdelani vsi hkrati, ampak je vsako leto v izdelavi (obnovi) približno desetina načrtov.

Gozdovi so na podlagi rastiščnih in sestojnih značilnosti razdeljeni na nekaj deset hektarov velike oddelke, ti pa na odseke. Najbolj podrobni, gozdnogojitveni načrti, so izdelani za posamezne oddelke oz. za več njih skupaj. Meje gozdnogospodarskih enot, oddelkov in odsekov so vidno označene na terenu.

V skladu z Zakonom o divjadi in lovstvu (Ur. l. RS št. 16/2004) Zavod za gozdove Slovenije v sodelovanju z lovskimi organizacijami in drugimi institucijami izdeluje tudi dolgoročne in letne lovskoupravljaljske načrte lovskoupravljaljskih območij.

Območja Natura 2000 in gozdovi v Sloveniji. Po podatkih iz leta 2004 je v Sloveniji 1.163.800 ha gozdov, kar pomeni skoraj 60 % gozdnatost. Približno polovica vseh gozdov je vključena v omrežje Natura 2000. Povprečna gozdnatost območij Natura 2000 je 70 %.

Od skupno 286 območij Natura 2000 delež gozdnatosti presega polovico površine v 170 območjih (159 pSCI in 11 SPA). Po površini ta območja sestavljajo 81 % omrežja Natura 2000.

Deleži, ki jih v gozdnogospodarskih enotah zavzemajo območja Natura 2000, so različni in segajo od 0 % do 100 %. Izmed 250 gozdnogospodarskih enot jih 26 v celoti leži znotraj območij Natura 2000, v 90 enotah pa območja Natura 2000 zavzemajo več kot polovico površine. Seveda pa samo dejstvo, da območje Natura 2000 sega v gozdove neke enote še ne pomeni, da so kvalifikacijske vrste in habitatni tipi vezani na gozdni ekosistem.

Že teh nekaj skopih podatkov nam pove, da bo v upravljanje s slovenskim delom evropskega ekološkega omrežja nujno pritegniti ves gozdarski sektor. Zgoraj omenjeni gozdnogospodarski načrti že sedaj vsebujejo vse ključne sestavine, ki naj bi jih vsebovali upravljaljski načrti območij Natura 2000, vključno z analizo preteklega gospodarjenja in monitoringom stanja. Smiselno in racionalno bi torej bilo, da bi gozdnogospodarski načrti, dopolnjeni z vsebinami, ki se nanašajo na značilnosti območij Natura 2000, prevzeli vlogo upravljaljskih načrtov za določena območja. Seveda se meje območij Natura 2000 ne ujemajo z gozdnogospodarskimi mejami. Zato je nujno pripraviti pregled prekrivanja območij in vsebin ter na tej osnovi izdelati program vključevanja upravljanja območij Natura 2000 v gozdnogospodarsko načrtovanje na vseh ravneh. Sestavni, neločljivi del upravljanja območij Natura 2000 je tudi spremljanje stanja v populacijah kvalifikacijskih vrst in njihovih

habitatih ter v kvalifikacijskih habitatnih tipih. Zato bo treba hkrati z izdelavo upravljaljskih vsebin izdelati tudi ustrezen sistem monitoringa, ki bo deloma gotovo lahko vključen v že obstoječe spremljanje stanja v gozdovih.

Ob pripravi programa upravljanja območij Natura 2000 v sklopu gospodarjenja z gozdovi bomo naleteli tudi na težavne podrobnosti, ki bi se jim lahko s smotrnejšim določanjem območij Natura 2000 v znatni meri izognili. Kot primer naj navedemo neujemanje meja območij SPA in pSCI celo tam, kjer se območji prekrivata na površini 40.000 ha in več, pa vendar se njuni meji ponekod razhajata zgolj za ca. 50 m! Da je zadeva še bolj zapletena, so tudi meje gozdnih odsekov oddaljene le za nekaj deset metrov. Meje prekrivajočih se območij pSCI in SPA bi morali v največji možni

meri uskladiti. Ob zelo visokem deležu gozdnatosti pa bi bilo smotno v določenih primerih meje območij Natura 2000 uskladiti tudi z gozdarskimi ureditvenimi mejami. Strokovne napake s tem ne bi storili, pač pa bi bistveno poenostavili (in pocenili!) upravljanje, monitoring ter uresničevanje ukrepov za ohranjanje ugodnega stanja v območjih Natura 2000 do najnižje ravni – do parcel posameznih lastnikov gozdov oziroma zemljišč.

Čaka nas torej še veliko dela, predvsem pa tvornega sodelovanja vseh pristojnih institucij ter strokovnjakov tako pri pripravi načrtov upravljanja oziroma njihovi integraciji v sektorske načrte kot pri uresničevanju ukrepov, sodelovanju z lastniki gozdov, komuniciranju z javnostjo in, nenazadnje, pri zagotavljanju potrebnih finančnih sredstev.

Velika uharica (*Bubo bubo*) gnezdi v nedostopnih skalnih stenah, prehranjuje pa se v odprti kmetijski pokrajini.

Avtor: Tomaž Mihelič

S mernice za ohranjanje ugodnega stanja ogroženih vrst ptic podeželja na območjih Natura 2000 v Sloveniji

Andrej Medved in Luka Božič, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, DOPPS – BirdLife Slovenia

Slovenija je ob vstopu v Evropsko unijo na podlagi Direktive o ohranjanju prostoživečih vrst ptic (79/409/EEC) in Direktive o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (92/43/EEC) razglasila t.i. posebna območja varstva ali »območja SPA« ter predloge posebnih ohranitvenih območij ali »območij SAC«, ki skupaj sestavljajo omrežje evropskih posebnih varstvenih območij Natura 2000. Razglasitev posebnih območij varstva (Uredba o posebnih varstvenih območjih – območjih Natura 2000, Ur.L.RS št. 49/2004) je zagotovo pomemben korak v uresničitvi Direktive o pticah in s tem podlaga za zagotavljanje ugodnega stanja ogroženih vrst ptic ter uresničevanje ciljev Goeteburga o preprečitvi upadanja stopnje biotske pestrosti do leta 2010. Tako morajo države članice EU v skladu z Direktivo preprečiti slabšanje stanja habitatov ptic in vznemirjanje kvalifikacijskih vrst, če ima to pomemben vpliv na cilje Direktive. Pri dosegu omenjenega mora država v skladu z Direktivo pripraviti posebna orodja, s katerimi bi zagotovila, da se cilji dosežejo: po potrebi izdela načrte upravljanja (člen 6.1), uvede varstvene ukrepe za ohranjanje ptic (člen 6.2), opravlja ustrezne presoje načrtovanih posegov (člen

6.3) ter uresničuje monitoring območij SPA in populacij ptic.

Pri opredeljevanju posebnih območij varstva za ptice v Sloveniji je bilo uporabljenih 51 kvalifikacijskih vrst, med katerimi so tudi **bela štoklja** *Ciconia ciconia*, **kačar** *Circus gallicus*, **kotorna** *Alectoris graeca*, **kosec** *Crex crex*, **veliki skovik** *Otus scops*, **zlatovranka** *Coracias garrulus*, **vijeglavka** *Jynx torquilla*, **hribski škrjanec** *Lullula arborea*, **črnočeli srakoper** *Lanius minor* in druge vrste, ki večinoma naseljujejo območja kmetijske rabe prostora, torej podeželja v najširšem pojmovanju besede. Analiza podatkov za obdobje 1990 – 2000 kaže na dejstvo, da se je v minulem desetletju zmanjšala številčnost 55 vrst oziroma več kot četrtine vseh gnezdil v Sloveniji. Izmed teh vrst jih kar 32 oziroma 58 % naseljuje kmetijsko kulturno krajino. Noben drugi pokrajinski tip nima tako visokega števila vrst z upadajočimi populacijami, kot jih ima prav kmetijska kulturna krajina. Zato ni presenetljivo, da so mnoge med njimi na Rdečem seznamu ptičev gnezdilcev RS uvrščene v kategorijo močno ali celo kritično ogroženih vrst. Najbolj so v minulem desetletju upadle gnezditvene populacije zlatovranke, črnočelega srako-

perja in kozice, ki so se v Sloveniji znašle na robu preživetja. Tri vrste, značilne za kmetijsko kulturno krajino (južna postovka, travniška cipa in poljska vrana), so v obdobju 1990-2000 žal že izumrle. Na drugi strani drži tudi, da so številne vrste kmetijske kulturne krajine, ki jih v večjem delu zahodne Evrope prištevajo med ogrožene vrste, v Sloveniji še razmeroma pogoste. Brez dvoma lahko trdimo, da so prav ptičje vrste kmetijske kulturne krajine danes naravovarstveno prioriteta skupina ptic. Med 32 vrstami ptic kmetijske kulturne krajine z upadajočimi populacijami je 16 vrst, ki so v največji meri odvisne od različnih tipov travnišč (»travniške vrste ptic«) in 16 vrst, življenjsko vezanih na bogato strukturirano, pretežno ekstenzivno mozaično kulturno krajino (»vrste mozaične kulturne krajine«). Oba omenjena tipa življenjskega prostora sta izpostavljena številnim grožnjam.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je v sodelovanju s svetovno zvezo za varstvo ptic **BirdLife International** pripravilo smernice za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih in drugih ogroženih vrst ptic kmetijske kulturne krajine ter gozdov na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) v Sloveniji, ki so izhodišča za pripravo orodij na nacionalni ravni, predvsem v okviru možnosti prihajajočega novega programskega okvirja EU za obdobje 2007 – 2013, ki predvideva financiranje Nature 2000 iz strukturnih skladov, programov razvoja podeželja in posebnega finančnega instrumenta LIFE+. Na večini območij Natura 2000 za ptice v Sloveniji se srečujemo s podobnimi življenjskimi prostori, ki so lahko osnova za kategorizacijo ekoloških zahtev ogroženih

vrst ptic in posledično varstvenih ukrepov za posamezne življenjske prostore znotraj razglašanih območij varstva za ptice. V osnovi lahko govorimo o štirih glavnih tipih življenjskih prostorov ptic podeželja, in sicer mozaični kulturni krajini, vlažnih ekstenzivnih travnikih, suhih ekstenzivnih travniščih in gozdovih. V nadaljevanju predstavlja splošne grožnje posameznim tipom življenjskih prostorov na območjih Natura 2000 za ptice v Sloveniji ter predlagane smernice za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih in drugih ogroženih vrst ptic.

Vlažni ekstenzivni travniki. So pomemben življenjski prostor za ptice na osmih posebnih območjih varstva (SPA) v Sloveniji: Ljubljanskem barju, Cerkniskem jezeru, Porečju Nanoščice, Planinskem polju, Dolini Reke, Jovsuh, Muri in Snežniku-Pivki. Na omenjenih območjih je eno izmed glavnih groženj izsuševanje vlažnih travnišč za namene intenzifikacije kmetijske proizvodnje. Za zagotavljanje ugodnega stanja vrst vlažnih travnišč je treba omejiti melioracijske posege, oziroma presojeti njihovo sprejemljivost v prostoru tudi z vidika biotske pestrosti. Prav tako je pomembno, da se obstoječi melioracijski sistemi vzdržujejo na način, da so negativni vplivi na vrste minimalni (čiščenje in vzdrževanje zunaj gnezditvene sezone, izmenično čiščenje brežin, ohranjanje vegetacije ob jarkih in kanalih). Z uredbo o navzkrižni skladnosti (Uredba o predpisanih zahtevah ravnanja ter dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih pri kmetovanju, Ur.L.RS št. 21/2005) je bil vsaj delno, vendar ne v celoti, rešen problem konverzije trajnega travinja v njivske površine. Na podlagi Uredbe je Slovenija dolžna ohranjati razmerje

med travinjem in njivami, vendar na ravni celotne države, kar izključno ne prepoveduje konverzije v ključnih območjih za ogrožene vrste ptic vlažnih travnikov. Zaraščanje kmetijskih površin je povezano s socio-ekonomskimi spremembami na slovenskem podeželju in pomeni neposredno grožnjo življenjskemu prostoru travniških vrst ptic. Obstoječi kmetijsko-okoljski ukrepi znotraj Programa razvoja podeželja 2004 – 2006 so dobra osnova za ohranjanje ekstenzivnega travinja in posebnih traviščnih habitatov. Območja vlažnih travišč so že po naravi nizko proizvodna kmetijska območja in območja z omejenimi dejavniki za kmetijsko proizvodnjo, kar posledično pomeni, da na teh zemljiščih v skladu z naravnimi danostmi ni smiselno intenzivirati kmetijske proizvodnje. Proizvedena hrana v teh območjih je nekonkurenčna proizvodom primernejših območij za kmetovanje, zato je smiselno razmišljati o sonaravnih tipih kmetovanja, ki so primernejši tudi z vidika ohranjanja ugodnega stanja vrst. V splošnem je priporočena omejena raba umetnih gnojil oziroma prepoved uporabe v smislu ekološkega kmetovanja. Pri gospodarjenju s travniki je priporočena pozna košnja po 15. juliju, uporaba živalskim vrstam prijaznega načina košnje od sredine travnikov navzven, ohranjanje posameznih strukturnih elementov kulturne krajine (omejki, vegetacija brežin, posamezni grmi in drevesa sredi travnikov, nepokošeni pasovi) in možnost jesenske paše z omejeno obtežbo.

Suha ekstenzivna travišča. Suha travišča so pomemben življenjski prostor na šestih posebnih območjih varstva v Sloveniji, in sicer: Krasu, Snežniku-Pivki, Južnem robu Trnovskega gozda in Nanosu, Banjšicah, Tri-

glavskem narodnem parku in Breginjskem Stolu-Planji. Z vidika ohranjanja ugodnega stanja vrst ptic je ključna grožnja izgube obsežnih območij suhih travišč zaradi opuščanja paše in posledičnega zaraščanja. S tega vidika so dobrodošle sonaravne oblike kmetovanja s poudarkom na sonaravni živinoreji (paša goveda, drobnice).

Mozaična kulturna krajina. Tradicionalna kulturna krajina z značilnimi elementi kulturne krajine je kompleksen življenjski prostor, ki zagotavlja preživetje pticam na sedmih posebnih območjih varstva: Goričkem, Muri, Dravinjski dolini, Dolih Slovenskih goric, Kozjanskem, Dravi in Šentjernejskem polju. Trend intenzifikacije kmetovanja je še vedno prepoznan kot glavna grožnja pticam kulturne agrarne krajine, kar je posledično povezano z izginjanjem tradicionalnih elementov kulturne krajine, kot so omejki, žive meje, posamezna drevesa in grmišča, poljske poti in visokodebelni sadovnjaki. V želji po intenzivnejši pridelavi hrane se še vedno pojavlja konverzija travnikov v njivske površine. Tradicionalno raba prostora v obliki travišč tako zamenjujejo tuje intenzivnejše kulture, ki z vnosom umetnih gnojil v tla in uporabo fitofarmaceutskih sredstev za zaščito in varstvo rastlin izrazito negativno vplivajo na populacije gnezdičk slovenskega podeželja. S tega vidika so na ključnih območjih varstva ptic kmetijske kulturne krajine smotrnejše sonaravne oblike kmetovanja. Še posebej je primerno ekološko kmetovanje v navezavi z vključevanjem tradicionalnih posevkov in mešanih rastlinskih kultur na manjših površinah kot tudi sonaravna reja tradicionalnih pasem domačih živali. Ohranjanje

tradicionalne kulturne krajine in podeželja presega kmetovanje v proizvodnem pomenu besede, saj vključuje tudi skrb za kulturno dediščino, pridelavo zdrave hrane, skrb za okolje ter tudi ohranjanje biotske raznovrstnosti in ugodnega stanja ogroženih vrst ptic. Specifičen problem mozaične kulturne krajine je ogroženost visokodebelnih sadovnjakov, ki so pomemben življenjski prostor ptic podeželja. Spreminjanje visokodebelnih ekstenzivnih sadovnjakov v intenzivne nasade pomeni neposredno izgubo pomembnega dela življenjskega prostora za specializirane vrste ptic. S posebnimi ukrepi bi bilo treba ciljno vzpodbujati ohranjanje in vzdrževanje omenjenih travniških sadovnjakov kot tudi zasajevanje novih z uporabo tradicionalnih sort sadnih vrst.

Gozdovi. Največji delež skupne površine vseh razglašanih posebnih območij varstva za ptice sestavljajo gozdovi. Gozdovi so življenjski prostor ključnega pomena na enajstih območjih varstva za ptice v Sloveniji, in sicer: Pohorju, Snežniku – Pivki, Jelovici, Krakovskem gozdu, Kočevskem-Kolpi, Trnovskem gozdu, Triglavskem narodnem parku, Muri, Dravi, Goričkem, Dobravi ter Kamniško-Savinjskih Alpah in vzhodnih Karavankah. Z vidika ohranjanja ugodnega stanja gozdnih vrst ptic je pomembno predvsem zagotavljanje ustreznih gnezdišč z ohranjanjem oziroma puščanjem suhih in sušečih se dreves tudi zunaj gozdnih rezervatov. Pomembno je, da se pušča določeno število starih dreves v mlajših sestojih in vzdržuje primeren delež starih sestojev – debeljakov. Obstoječo dobro gozdarsko prakso v Sloveniji bi bilo z vidika zagotavljanja ugodnega stanja vrst ptic smiselno nadgraditi z ustanavljanjem

posebnih rezervatov različnih velikosti za specializirane in ekološko zahtevne vrste ptic, kot je na primer belohrbti detel. Potencialna grožnja je vznemirjanje redkih vrst ptic v obdobju gnezdenja, kar bi bilo smiselno omejiti s prepovedjo sečnje delov gozdov do golega v določeni oddaljenosti od znanih gnezdišč, z opravljanjem gozdarskih dejavnosti v zunajgnezditvenem obdobju, z omejitvijo dostopa do gnezdišč in z omejeno graditvijo novih gozdnih poti.

Ohranjanje ugodnega stanja živalskih in rastlinskih vrst podeželja, gozdov in drugih življenjskih prostorov je obveznost, ki jo je Slovenija sprejela z vstopom v Evropsko unijo in prevzemom njenega pravnega reda (Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih). Za zaustavitev upadanja populacij evropsko ogroženih vrst ptic podeželja v Sloveniji bo treba v luči novega strateškega in programskega okvira razvoja podeželja pripraviti posebna orodja, s katerimi bomo lahko vzpodbujali kmeta k uresničevanju multi-funkcionalnega modela slovenskega kmetijstva. Na območjih Natura 2000 je kmetu, kot upravljalcu podeželskega prostora (kmetijskih zemljišč in gozdov), priznana posebna družbena vloga, kjer je poleg proizvodnje kvalitetne in zdrave hrane pomembno tudi to, da živi in dela trajnostno v zdravem okolju ter ohranja tradicionalno kulturno krajino in visoko stopnjo biotske pestrosti, habitatov, živalskih in rastlinskih vrst.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

502(4)(082)

NATURA 2000 = Natura 2000 : izzivi za kmetijstvo, gozdarstvo, razvoj podeželja in ohranjanje biotske pestrosti v Sloveniji = outlook for agriculture, forestry and biodiversity in Slovenia : zbornik referatov / Janez Podobnik ... [et al.]. - Ljubljana : Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS = DOPPS - Birdlife Slovenia, 2006

ISBN 961-90786-4-0

1. Vzp. stv. nasl. 2. Podobnik, Janez, 1959-225873920

Priporočilo za citiranje (primer) :

Brunner, A. (2006): Vision for rural Europe. V: Zbornik referatov NATURA 2000 »Izzivi za kmetijstvo, gozdarstvo, razvoj podeželja in ohranjanje biotske pestrosti v Sloveniji«, 27.9.2005, Ljubljana [NATURA 2000 »Outlook for Agriculture, Forestry and Biodiversity in Slovenia«, 27 Sep 2005, Ljubljana], Zbornik referatov, DOPPS - BirdLife Slovenia, Ljubljana.

Izdajatelj / Published by: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS
DOPPS – BirdLife Slovenia

Avtorji / Authors: Janez Podobnik, dr. med., Krzysztof Sulima, Marco Cipriani, Ariel Brunner, Marcus Gilleard, Marta Hrustel Majcen, Andrej Bibič, Dr. Fedor Černe, Mag. Miran Naglič, Mag. Vesna Kolar Planinšič, Mag. Andreja Škvarč, Mag. Katarina Groznik Zeiler, Špela Habič, Andrej Medved, Luka Božič

Tehnično uredil / Technically edited by: Andrej Medved

Lektoriranje / Language edited by: Henrik Ciglič

Avtor fotografije na naslovnici / Author of cover photo: Peter Buchner

Oblikovanje / Design: Franko Barut, Boris Bačić

Prelom in priprava za tisk / Prepress: Boris Bačić

Tisk / Print: Tiskarna Emona d.o.o.

Število izvodov / Edition: 400

Organizacijo konference in izdajo zbornika so omogočili:

GLAVNI POKROVITELJ

VSEBINA

7 Spremna beseda – Govor ministra za okolje in prostor o prihodnosti NATURE 2000 v Sloveniji

Janez Podobnik, *minister, Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor*

11 Environmental opportunities in Rural Development Policy 2007 – 2013

Krzysztof Sulima, *European Commission, DG Environment*

13 EU Rural Development policy and Natura 2000

Marco Cipriani, *European Commission, DG Agriculture*

17 Vision for rural Europe

Ariel Brunner, *BirdLife International*

21 Safeguarding Europe's biodiversity: Natura 2000 and the new member states
Marcus Gilleard, *Royal Society for the Protection of Birds – BirdLife UK*

25 Program razvoja podeželja in ohranjanje biotske raznovrstnosti v Sloveniji

Marta Hrustel Majcen, *Ministrstvo Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Sektor za sonaravno kmetovanje*

31 Vzpostavitev območij NATURA 2000 v Sloveniji: management in monitoring

Andrej Bibič, *Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor, Sektor za naravo*

37 NATURA 2000: Slovenija na razvojnem razpotju?

Fedor Černe, *Svet Republike Slovenije za trajnostni razvoj*

39 Zastopstvena vloga Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije in pomen strokovnih služb pri vzpostavljanju in ohranjanju območij NATURA 2000

Miran Naglič, *Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije*

43 Izvajanje celostne presoje vplivov na okolje v območjih NATURA 2000

Vesna Kolar Planinšič, *Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor, Sektor za celovito presojo vplivov na okolje*

47 Kako upravljati z območji NATURA 2000 v Sloveniji

Andreja Škvarč, *Zavod Republike Slovenije za varstvo narave*

51 Območja NATURA 2000 v Sloveniji in regionalna politika

Katarina Groznik Zeiler, *Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko*

55 Vloga gozdarstva pri upravljanju območij NATURA 2000 v Sloveniji

Špela Habič, *Zavod za gozdove Slovenije*

59 Smernice za ohranjanje ugodnega stanja ogroženih vrst ptic podeželja na območjih Natura 2000 v Sloveniji

Andrej Medved in Luka Božič, *Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, DOPPS - BirdLife Slovenia*